

Jędrysek-Migdalska, Elżbieta

Skarb brakteatów z Radzanowa nad Wkrą

Rocznik Muzeum Mazowieckiego w Płocku 8, 7-66.

1976

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W S T Ę P

W 1937 r. prof. M. Gumowski opublikował w Wiadomościach Numizmatyczno-Archeologicznych¹ skarb brakteatów z Radzanowa nad Wkrą. Monety te znajdowały się w zbiorach Towarzystwa Naukowego Płockiego, a ofiarowane zostały przez M. Hołyńską.

Prof. M. Gumowski opracował 224 monety, które umieszczone były na osobnych, tekturowych tablicach. Skarb ważył ok. 220 g i składał się głównie z monet niemieckich, drugą dużą grupę tworzyły monety polskie. Brakteaty te zostały opisane niezbyt dokładnie, bez podania wagi i wielkości, nie podano także ilości monet poszczególnych typów. W 1949 r. Muzeum Mazowsza Płockiego istniejące przy Towarzystwie Naukowym Płockim zostało upaństwowione a TNP przekazało swoje zbiory do Muzeum. W 1969 r. utworzono w Muzeum Mazowieckim Gabinet Numizmatyczny i wtedy dotarto ponownie do skarbu z Radzanowa. W pudełkach znajdowały się monety pochodzące z tego skarbu o łącznej wadze 306,673 g, w tym 984 brakteaty i 1 denar — o wadze 174,359 g, okruchy srebra i brakteaty nieczytelne o wadze 132,314 g. Niestety w chwili obecnej nie możemy stwierdzić, czy jest to cały skarb i co się stało z I częścią skarbu opracowaną przez M. Gumowskiego. Zbieżność niektórych monet, zwłaszcza ułamków np. nr 8, 98, 231, 255, 256, 257, które odpowiadają dość blisko nr 7, 61, 154, 156, 158 z części opisanej przez Gumowskiego mogłaby sugerować, że część skarbu opracowana w 1937 r. została ponownie włączona do całości skarbu. Dużą zbieżność egzemplarzy z I części skarbu z II częścią stwierdzono tylko w kilku wypadkach. W związku z tym nasuwa się pytanie co się stało z pozostałymi monetami, których obecność w II części skarbu, pomimo wnikliwej analizy pojedynczych egzemplarzy każdego typu nie stwierdzono. Być może zbieżność niektórych monet I części i II części skarbu jest przypadkowa.

Miejscowość Radzanów (obecnie woj. Ciechanów), w której został odkryty omawiany skarb, po raz pierwszy w źródłach historycznych wymieniona została w XIV wieku, ale metryka sięga XIII w. Z chwilą otrzymania praw miejskich Radzanów był już dobrze rozwiniętym ośrodkiem miejskim². Przebiegał tędy szlak handlowy prowadzący na północ z Warszawy przez Płońsk-Raciąż-Radzanów-Szreńsk-Petrykozy do Nidzicy³. Załążków Radzanowa należy szukać w powstałej tu wcześniej osadzie targowej. Obok handlu rozwijał się tu przemysł sukienniczy⁴. Około 1400 r. Ziemowit, książę płocki wydał Januszowi Radzanowskiemu przywilej dotyczący lokowania miasta na prawie chełmińskim⁵.

PRZYPISY

¹) M. Gumowski, *Wykopalisko brakteatów w Radzanowie*, WNA, t. XIX, 1937, s. 1 i nn.

²) A. Borkiewicz-Celińska, *Osadnictwo Zawkrza w okresie książęcym*, Studia i materiały do dziejów Ziemi Zawkrzeńskiej, Warszawa 1973, t. I, s. 51.

³) Tamże, s. 67.

⁴) St. Pazyra, *Najdawniejszy opis Mazowsza Jędrzeja Świeckiego*, Warszawa 1974, s. 28; St. Pazyra, *Geneza i rozwój miast mazowieckich*, Warszawa 1959, s. 73 i nn.

⁵) Tamże, s. 137; *Starożytności Polskie*, t. II, Poznań 1852, s. 354; L. de Verden Jacques, *Krótką monografia miast, miasteczek i osad w Królestwie Polskim*, Warszawa 1902, s. 220 i nn.

ANALIZA MATERIAŁU

I część skarbu z Radzanowa w obecnej publikacji potraktowana została jako opracowanie wzorcowe, do którego dostosowano opisy tak pod względem układu całości, jak i oznaczeń poszczególnych typów. Jednocześnie ułatwiło to przeprowadzenie rekonstrukcji pierwotnej całości skarbu, a więc zespołu złożonego z obu części, opracowanej przez M. Gumowskiego i obecnie. Wobec braku odpowiednio zebranych wyników nowych badań trzymanie się tego wzoru jest jedynie możliwe na obecnym etapie pracy.

Monety opisane niżej ułożone są w podziale terytorialnym. Dane zawierają krótki, uzupełniający opis, wagę i średnicę i ustalone przez autorkę analogie z innymi skarbami z tego okresu. Przy ustalaniu poszczególnych typów brano pod uwagę nie tylko odmienność rysunku stempla, lecz także różnice w wielkości monet.

W tym miejscu pragnę podziękować prof. dr. Ryszardowi Kiersnowskiemu za pomoc i uwagi w czasie opracowywania skarbu.

A. POLSKA

1. Krzyż prosty z ramionami rozszerzonymi na końcach, w każdym jego kącie sześcioramienna gwiazda.
Waga: 0,181 (uł.), 0,205 (uł.), 0,245 (uł.) g, ϕ 20 mm 3 szt.
Gum. R. 1, Gum. B. 59, Dbg. S. 22, Beyer W. 13, Gum. H. 260
Prawdopodobnie monety pomorskie miasta Stargard.
2. Krzyż prosty, w każdym jego kącie jakby lecący ptak ku środkowi.
Waga: 0,096 (uł.), 0,122, 0,126, 0,135, 0,158, 0,184, (2), 0,186, 0,197, 0,202, 0,211 g, ϕ 18,5 mm 11 szt.
Gum. R. 2, Gum. H. 268.
Brakteaty bliżej nieokreślone z II poł. XIII w.

3. Krzyż prosty utworzony z podwójnych linii, w każdym z dwóch kątów, leżących na ukos jednakowe wyobrażenia: dwa trójkątne daszki i dwa trójliście.
 W a g a: 0,064 (uł.), 0,066 (uł.), 0,077 (uł. 2), 0,082 (uł.), 0,096 (uł.), 0,118, 0,130 (uł.), 0,131, 0,141, 0,142, 0,143, 0,157, 0,159 (uł.), 0,169, 0,173, 0,175, 0,176, 0,180, 0,220 g, ϕ 16 mm 20 szt.
 Gum. R. 4, Dbg. S. 102, podobny — Bahrfeld Brand. 200.
 Brakteaty bliżej nieokreślone.
4. Krzyż z ramionami rozszerzonymi na końcach, w każdym jego kącie kulka, pod nim półksiężyc z rogami zwróconymi do góry.
 W a g a: 0,143 (uł.), 0,184 g, ϕ 19 mm 2 szt.
 Gum. R. 5, Beyer W. 17, Halecki 1, Vossberg 44 i 45.
 Brakteaty takie Beyer zalicza do śląskich, Vossberg zaś do krzyżackich (m. Memel), Halecki i Gumowski widzą zbieżność ze staropolskim herbem Szeliga.
5. Krzyż z ramionami rozszerzonymi na końcach, pod nim półksiężyc z rogami zwróconymi do góry.
 W a g a: 0,064 (uł.), 0,111 (uł.), 0,115, 0,126 (uł.), 0,130 (uł.), 0,140, 0,143 (uł.), 0,144 (uł.), 0,147 (uł.), 0,150, 0,151, 0,156, 0,157 (2), 0,158, 0,164, 0,165, 0,167, 0,177, 0,181 (2), 0,182, (2), 0,183, 0,184 (4), 0,185, 0,187, 0,188, 0,189, 0,191, 0,192, 0,193, 0,197, 0,199 (2), 0,200 (2), 0,201, 0,203, 0,205 (5), 0,206, 0,207, 0,208, (2), 0,209, 0,210, 0,211, 0,213 (2), 0,214 (2), 0,216 (2), 0,217, 0,218, 0,219, 0,222 (uł.), 0,224, 0,228 (2), 0,229, 0,233, 0,235, 0,237, 0,239, 0,241, 0,247, 0,253, 0,259, 0,278 g, ϕ 17—
 —19 mm 77 szt.
 Gum. R. 6, Gum. H. 280, Beyer W. 16.
 Beyer widzi duże podobieństwo takich brakteatów do kwartników Henryka Głogowskiego i dlatego zalicza je do monet śląskich, Gumowski zaś do monet bliżej nieokreślonych z II poł. XIII w.
6. Mały krzyżyk umieszczony w łuku.
 W a g a: 0,153 g, ϕ 13 mm 1 szt.
 Gum. P. 344
 Brakteat bliżej nieokreślony.
7. Krzyż o rozdwojonym dolnym ramieniu.
 W a g a: 0,118, 0,140 g, ϕ 13 mm 2 szt.
 Gum. B. 78, Gum. P. 350, Gum. H. 280, Beyer W. 20
 Brakteaty bliżej nieokreślone z II poł. XIII w.
8. Krzyż z ramionami rozszerzonymi na końcach, w każdym jego kącie kula. Z prawej strony trójliść, z lewej krzyżyk. Pod krzyżem mała główka.

- W a g a: 0,196 g, ϕ 21 mm 1 szt.
 Gum. R. 7, Gum. H. 262.
 Brakteat bliżej nieokreślony.
9. Kotwica z krzyżem na ramieniu.
 W a g a: 0,068 (uł.) g, ϕ 14 mm 1 szt.
 Gum. R. 8, Gum. P. 331, Beyer W. 60, Dbg. S. 67, Halecki 29 i 30
 Halecki w wyobrażeniu tym widzi związek z polskim herbem Kotwica lub Syrokomla.
 Brakteat bliżej nieokreślony.
10. Fragment łuku na którym stoi chorągiew.
 W a g a: 0,114 g, ϕ 17 mm 1 szt.
 Podobny — Dbg. P. 489
 Prawdopodobnie brakteat pomorski z II poł. XIII w.
11. Strzała raz przekrzyżowana.
 W a g a: 0,115, 0,139, 0,179, 0,190 g, ϕ 16 mm 4 szt.
 Gum. R. 9, Gum. P. 336, Beyer W. 42, Dbg. S. 7, Przypkowski B. 36, Frg. MS. 1083, Halecki 32, Gum. H. 281.
 Prawdopodobnie brakteaty śląskie bliżej nieokreślone z II poł. XIII w.
12. Trójkąt przechodzący w dolnej części w łuk, po obu jego stronach słupek. Pod łukiem krzyż.
 W a g a: 0,053 (uł.), 0,060 (uł.), 0,191 (uł.) g, ϕ ok. 15 mm 3 szt.
 Gum. R. 10.
 Brakteaty bliżej nieokreślone.
13. Ostry łuk, pod nim krzyżyk, nad nim trzy krzyżyki.
 W a g a: 0,086 (uł.), 0,140 g, ϕ 16 mm 2 szt.
 Gum. P. 324, Beyer W. 110.
 Brakteaty bliżej nieokreślone.
- 13a. Brama, na której jeden krzyż, pod nią drugi, po bokach trzy kulki.
 W a g a: 0,070 g, ϕ 14 mm 1 szt.
 Przypkowski B. 42, podobne — Beyer W. 110-116.
14. Trójkąt stojący na łuku, pod łukiem krzyżyk. Po obu stronach trójkąta kulka.
 W a g a: 0,140 (uł.), 0,155 (uł.) g, ϕ ok. 17 mm 2 szt.
 Gum. R. 11.
 Brakteaty bliżej nieokreślone.
15. Sześcioramienna gwiazda, pomiędzy jej ramionami po jednej kulce.
 W a g a: 0,040 (uł.), 0,057 (uł.), 0,069 (uł.), 0,079, 0,093 (uł.) g, ϕ 13 mm 5 szt.

- Gum. R. 12, Gum. B. 69, Przypkowski B. 32, Halecki 37, Frg. MS. 1059, Dbg. S. 20 i 21.
Beyer i Halecki brakteaty te przypisują wyobrażeniem na herbie Sternberg.
16. Jak wyżej, tylko większy i bez kulek pomiędzy ramionami.
W a g a: 0,131, 0,141, 0,146 g, ϕ 14,5 mm 3 szt.
Podobne Beyer W. 32—33.
17. Sześcioramienna gwiazda, pod nią półksiężyc zwrócony rogami do góry.
W a g a: 0,095, 0,121 (uł.), 0,123, 0,168 g, ϕ ok. 16 mm 4 szt.
Gum. R. 14, Beyer W. 37, Gum. P. 334, Gum. B. 70, Halecki 28, Dbg. S. 100, podobny — Frg. MS. 1076, Przypkowski B. 33.
Gumowski brakteaty takie wiąże z herbem Leliwa, rodu, który za czasów Leszka Czarnego doszedł do dużego znaczenia w Sieradzkim, a następnie przeniósł się do Małopolski.
Brakteaty te według Gumowskiego należy uważać za małopolskie.
18. Jak wyżej, tylko mniejsze.
W a g a: 0,027 (uł.), 0,035 (uł.), 0,051 (uł.), 0,061 (uł.) g, ϕ 12,5 mm 4 szt.
Brakteaty bliżej nieokreślone, prawdopodobnie obole.
19. Dwa łuki dzielące monetę na cztery pola. W trzech polach krzyżyki, w pozostałym rozeta.
W a g a: 0,233 (uł.), g, ϕ ok. 18 mm 1 szt.
Gum. B. 90, Gum. H. 282, podobny — Beyer W. 94
Brakteat bliżej nieokreślony z II poł. XIII w.
20. Gałązka rozszczępiona na trzy części na końcach, z prawej jej strony sześcioramienna gwiazda, z lewej półksiężyc z rogami zwróconymi na zewnątrz.
W a g a: 0,054 (1/4 cz.), 0,141 (uł.), 0,183, 0,265 g, ϕ 18 mm 4 szt.
Gum. R. 15, Gum. B. 74, Przypkowski B. 37, Dbg. S. 66, Beyer W. 80 — podobny.
Brakteaty bliżej nieokreślone.
21. Jak wyżej, tylko mniejszy.
W a g a: 0,015 (uł.), 0,087 (uł.), 0,094 (2) g, ϕ 13—14 mm 4 szt.
Gum. B. 75, Przypkowski B. 38.
Brakteaty takie występują w dwóch wielkościach, jako denar i obol. Dotąd przykład taki znany był tylko z Brzegów, co skłoniło Gumowskiego do zaliczenia ich do monet małopolskich.
- 21a. Gałązka rozszczępiona na trzy części na końcach, pośrodku

- związana kulką. Z prawej jej strony kulka i półksiężyc, z lewej jej strony kulka otoczona pierścieniem.
W a g a: 0,680 g, ϕ 18 mm 1 szt.
22. Lilia pojedyncza o trzech płatkach.
W a g a: 0,123, 0,152, 0,157 (uł.), 0,158, 0,168, 0,170, 0,172 (3), 0,175, 0,178, 0,179, 0,183, 0,193, 0,195, 0,196, 0,205, 0,208, 0,212, 0,218 (2), 0,223 (2), 0,224, 0,227, 0,230 g, ϕ 16 mm 26 szt.
Gum. R. 17.
Brakteaty bliżej nieokreślone.
23. Lilia pojedyncza o trzech płatkach.
W a g a: 0,214 g, ϕ 22 mm 1 szt.
Podobny — Frg. MS. 950.
Prawdopodobnie brakteat śląski.
24. Lilia pojedyncza o trzech płatkach w środku związana kulką.
W a g a: 0,200, 0,212, g, ϕ 19 mm 2 szt.
Gum. R. 18, Dbg. P. 108a, Frg. MS. 942.
Brakteaty bliżej nieokreślone.
25. Lilia pojedyncza, której płatki boczne są zakończone kulką.
Lilia w środku jest związana kulką.
W a g a: 0,168 g, ϕ 18 mm 1 szt.
Podobny — Gum. R. 19, Beyer W. 69.
Brakteat bliżej nieokreślony.
26. Lilia o trzech płatkach, w środku związana, po obu jej bokach kulka.
W a g a: 0,059 (uł.), 0,142, 0,145 g, ϕ 17 mm 3 szt.
Gum. R. 20, Gum. B. 80, Beyer W. 75.
Brakteaty bliżej nieokreślone.
27. Lilia, której boczne płatki mocno opadają w dół. Lilia stoi na łuku, pod nim gwiazda (?).
W a g a: 0,134 g, ϕ 16 mm 1 szt.
Gum. B. 81, Przyppowski B. 40, Dbg. S. 9, Dbg. P. 104, Beyer W. 72, podobny — Gum. R. 21 (pod łukiem kulka).
Dannenberg podobne brakteaty zalicza do pomorskich.
28. Lilia w środku związana kulką.
W a g a: 0,022 (uł.) g, ϕ ok. 12 mm 1 szt.
Brakteat bliżej nieokreślony, prawdopodobnie obol.
29. Lilia umieszczona jakby w kielichu z dwóch liści.
W a g a: 0,128, 0,141 g, ϕ 17 mm 2 szt.
Gum. R. 22, Beyer W. 82.
Brakteaty bliżej nieokreślone.
30. Cztery lilie tworzące krzyż, w każdym jego rogu kulka.
W a g a: 0,112, 0,146, 0,186 g, ϕ 17 mm 3 szt.

Gum. R. 23, podobny Gum. B. 85, Beyer W. 77.

Brakteaty bliżej nieokreślone.

31. Dwie gałązki z trójliściem na końcu, skrzyżowane ze sobą.
W a g a: 0,042 (uł.), 0,147, 0,170 g, ϕ 14 — 15 mm 3 szt.
Gum. B. 87, Gum. H. 286, Beyer W. 86, Dbg. S. 12, Dbg. P. 111.
Brakteaty bliżej nieokreślone z II poł. XIII w.
32. Trzy lilie na wspólnej łodydze.
W a g a: 0,046 (uł.), 0,058 (uł.), 0,068 (pół), 0,070 (uł.), 0,071 (uł.), 0,075 (uł.), 0,077 (uł.), 0,079 (uł.), 0,097 (uł.), 0,099, 0,101 (uł.), 0,102, 0,103, 0,104, 0,113 (2), 0,114, 0,115, 0,119, 0,121, 0,123, 0,128, 0,130, 0,132, 0,143, 0,145, 0,147 (2), 0,151 (2), 0,159, 0,175, 0,185, 0,188, 0,266 g, ϕ 16 — 17 mm 35 szt.
Gum. H. 286, Beyer W. 81, podobny — Gum. B. 88.
Brakteaty bliżej nieokreślone z II poł. XIII w.
33. Trzy lilie stojące na łuku. W górnej części przy kwiatach przedzielone poziomą belką.
W a g a: 0,179 g, ϕ 16,5 mm 1 szt.
Podobny — Gum. R. 24, podobny — Beyer W. 56
Gumowski wyobrażenie to porównuje z herbem kapituły gnieźnieńskiej.
34. Lilia rozdwojona na końcach i przedzielona poziomo belką.
W a g a: 0,073 (uł.) g, ϕ (?) 1 szt.
Gum. R. 25.
Brakteat bliżej nieokreślony.
35. Gałązka pięciolistna z rozdwojoną łodygą.
W a g a: 0,040 (uł.), 0,092 g, ϕ 13,5 mm 2 szt.
Gum. B. 83, Beyer W. 84.
Gumowski w wyobrażeniu na takich monetach widzi podobieństwo z herbem Nizczuja lub Czelepała.
36. Kwiat w promienistym obwodzie o sześciu płatkach, z których trzy są zakończone kulką.
W a g a: 0,075 (uł.), 0,093 (uł.), 0,095 (uł.), 0,108 (uł.), 0,161 (uł.), 0,169 (uł.), 0,267 g, ϕ 17 mm 7 szt.
Gum. R. 26, Gum. B. 84, Beyer W. 85, Gum. H. 286.
Brakteaty bliżej nieokreślone.
37. Kwiat w środku z kulką o płatkach w postaci pręcików.
W a g a: 0,185 (uł.), g, ϕ 17 mm 1 szt.
Podobny — Gum. P. 342, podobny — Beyer W. 93.
Brakteat bliżej nieokreślony z II poł. XIII w.
38. Wieża z trójkątnym dachem, z boku kulki (?).
W a g a: 0,066 g, ϕ 14,5 mm 1 szt.
Podobny — Gum. H. 292, Gum. B. 93.

- Brakteat bliżej nieokreślony z II poł. XIII w.
39. Wieża z trójkątnym dachem i z dwoma oknami, po obu jej stronach po jednej kulce. Wieża ta stoi na baszcie o czterech zębach. Otok perełkowy.
W a g a: 0,112 (uł.), 0,125 (uł.) g, ϕ 19 mm 2 szt.
Gum.-B. 96.
Brakteaty bliżej nieokreślone.
40. Jak wyżej, tylko mniejszy i bez otoku perełkowego.
W a g a: 0,082 g, ϕ 17 mm 1 szt.
Brakteat bliżej nieokreślony, prawdopodobnie obol.
41. Wieża z trójkątnym dachem stojąca na ostrym łuku, pod nim kulka.
W a g a: 0,072 (uł.), 0,082 (uł.) g, ϕ 16 mm 2 szt.
Gum. R. 27, Gum. P. 348, Beyer W. 98, Przypkowski B. 62.
Brakteaty bliżej nieokreślone.
42. Wieża z trójkątnym dachem stojąca na łuku, z lewej strony, pod łukiem lilia.
W a g a: 0,273 (pół) g, ϕ 17 mm 1 szt.
Dbg. P. 482.
Brakteat pomorski z II poł. XIII w.
43. Wieża stojąca na łuku, z trójkątnym dachem zakończona kulką. Po obu jej stronach, na murze, dwie wieże z trójkątnym dachem zakończonym kulką. Pod łukiem lilia (?).
W a g a: 0,189 g, ϕ 18 mm 1 szt.
Podobny — Dbg. P. 38.
Dannenberga podobny brakteat zalicza do pomorskich Warcisława III (1219 — 1264).
44. Baszta z dachem o trzech zębach i z dwoma oknami, stojąca na łuku. Po obu stronach baszty laska (?).
W a g a: 0,078 (uł.), 0,176 g, ϕ 17 mm 2 szt.
Gum. R. 28, Gum. B. 95.
Brakteaty bliżej nieokreślone.
45. Jak wyżej, tylko mniejszy.
W a g a: 0,038 (uł.), 0,049 (uł.), 0,052 (uł.), 0,075 g, ϕ 14 mm 4 szt.
Przypkowski B. 45.
Brakteaty bliżej nieokreślone, prawdopodobnie obole.
46. Wieża stojąca na łuku, po obu jej stronach wici z kulką na końcu. Wieża ta posiada dwa okna i trójkątny dach zakończony kulką.
W a g a: 0,069 (uł.), 0,168 g, ϕ 17 mm 2 szt.
Gum. R. 29, Bahrfieldt Brand. 468 (tylko większy).

Brakteaty bliżej nieokreślone z II poł. XIII, będące naśladow-
nictwem monet brandenburskich.

47. Jak wyżej, tylko mniejszy.
W a g a : 0,032 (uł.), 0,055 (uł.), g, ϕ 12 mm 2 szt.
Brakteaty bliżej nieokreślone, prawdopodobnie obole.
48. Baszta o dwóch oknach i dachu o trzech zębach, po obu stro-
nach baszty po cztery kulki.
W a g a : 0,072 (uł.), 0,079 (uł.), 0,085 g, ϕ 15 mm 3 szt.
Gum. R. 30.
Brakteaty bliżej nieokreślone.
49. Wieża z trójkątnym dachem stojąca na łuku. Po obu stronach
wieży półksiężyc. Pod łukiem kulka.
W a g a : 0,029 (uł.), 0,112, (uł.), 0,164 g, ϕ 15 mm 3 szt.
Gum. R. 31, Gum. B. 101.
Brakteaty bliżej nieokreślone, prawdopodobnie obole.
50. Wieża z trójkątnym dachem stojąca na łuku. Po obu stronach
wieży półksiężyc. Pod łukiem krzyż.
W a g a : 0,065 (uł.) g, ϕ ok. 14 mm 1 szt.
Gum. B. 98, Przypkowski B. 47, Beyer W. 104.
Brakteat bliżej nieokreślony, prawdopodobnie obol.
51. Wieża z trójkątnym dachem stojąca na łuku. Po obu stronach
wieży po jednej kulce. Pod łukiem główka.
W a g a : 0,079 (uł.) g, ϕ 17 mm 1 szt.
Gum. R. 35.
Brakteat bliżej nieokreślony.
52. Jak wyżej, tylko mniejszy.
W a g a : 0,032 (uł.), 0,033 (uł.) g, ϕ 12 mm 2 szt.
Brakteaty bliżej nieokreślone, prawdopodobnie obole.
53. Dwie baszty (?), każda z nich o dwóch oknach. Pomiedzy basz-
tami (?), dwie gwiazdy i półksiężyc.
W a g a : 0,048 (uł.), 0,097 (uł.), 0,177 g, ϕ 16,5 mm 3 szt.
Gum. R. 37, Gum. B. 106, Gum. H. 292, Przypkowski B. 50.
Brakteaty bliżej nieokreślone z II poł. XIII w.
54. Pomiedzy dwoma wieżami z trójkątnymi dachami zakończo-
nymi kulką, napis: E I C I C.
W a g a : 0,222 (uł.) g, ϕ 19 mm 1 szt.
Gum. R. 38.
Brakteat bliżej nieokreślony.
55. Trzy bramy połączone na szczycie murem, na którym stoją
trzy wieże o trójkątnych dachach.
W a g a : 0,098 (uł.), 0,105 (uł.), 0,164 g, ϕ 17,5 mm 3 szt.

- Gum. R. 39, Gum. B. 108, Gum. H. 293, Beyer W. 124, Dbg. S. 108.
 Brakteaty bliżej nieokreślone z II poł. XIII w.
56. Dwie wieże stojące na łuku, pomiędzy nimi krzyż. Pozostała część rysunku nieczytelna.
 W a g a: 0,089 g, ϕ 15 mm 1 szt.
 Gum. H. 263, Beyer W. 129.
 Brakteat bliżej nieokreślony.
57. Wieża stojąca na łuku, z lewej jej strony mała wieżyczka (?).
 Pod łukiem trójliść.
 W a g a: 0,055 (pół) g, ϕ 14 mm 1 szt.
 Gum. B. 104.
 Brakteat bliżej nieokreślony, prawdopodobnie obol.
58. Wieża z trójkątnym dachem. Pozostała część rysunku nieczytelna.
 W a g a: 0,073 (uł. 2) g, ϕ 15 mm 2 szt.
 Gum. B. 94 — podobny.
 Brakteaty bliżej nieokreślone.
59. Na łuku trzy pręty, z których każdy jest zakończony kulką, z boku dwa trójliście. Pod łukiem główka.
 W a g a: 0,122 (uł.) g, ϕ 17,5 mm 1 szt.
 Gum. B. 132.
 Brakteat bliżej nieokreślony.
60. Na łuku trzy pręty, z których każdy jest zakończony kulką po obu bokach wieża, pod łukiem główka.
 W a g a: 0,082 (uł.), 0,085, 0,099 g, ϕ 14 mm 3 szt.
 Podobny — Gum. B. 132.
 Brakteaty bliżej nieokreślone.
61. Jak wyżej, tylko mniejszy.
 W a g a: 0,029 ($\frac{3}{4}$ cz.) g, ϕ 12 mm 1 szt.
 Brakteat bliżej nieokreślony, prawdopodobnie obol.
62. Trzy wieże z trójkątnymi dachami, z którymi każdy zakończony kulką, stojące na łuku. Pod łukiem mała główka z lokami zakończonymi kulką.
 W a g a: 0,078 (uł.), 0,083 (uł.), 0,095 (uł.), 0,100 (uł.), 0,143 (2), 0,148, 0,149, 0,154, 0,155, 0,158, 0,159, 0,162, 0,163, 0,165, 0,167, 0,168, 0,169, 0,170 (4), 0,171 (2), 0,174, 0,176 (2), 0,177 (2), 0,180, 0,181, 0,183, 0,186, 0,187 (3), 0,188, 0,189(3), 0,190, 0,191, 0,192 (2), 0,193 (2), 0,194 (2), 0,195 (3), 0,196 (2), 0,199, 0,202, 0,203 (2), 0,204, 0,207, 0,209, 0,211, 0,212 (2), 0,213, 0,215, 0,218, 0,221, 0,229, 0,240 g, ϕ 17 mm 69 szt.
 Gum. R. 41, Gum. H. 293, Beyer W. 234, Bahrfieldt Brand. 271

- Brakteaty bliżej nieokreślone z II poł. XIII w. będące naśladownictwem monet brandenburskich.
63. Jak wyżej, tylko mniejszy o prymitywniejszym rysunku stempla.
 W a g a: 0,191 g, ϕ 9,5 mm 1 szt.
 Gum. R. 42.
 Brakteat bliżej nieokreślony, prawdopodobnie obol.
64. Jak wyżej, tylko większy.
 W a g a: 0,069 (uł.) g, ϕ 14 mm 1 szt.
 Brakteat bliżej nieokreślony.
65. Fragment budowli stojącej na łuku, po obu jego bokach krzyż. Pozostała część rysunku nieczytelna.
 W a g a: 0,076 g, ϕ 17 mm 1 szt.
 Podobny — Gum. H. 292, podobny — Beyer W. 235.
 Brakteat bliżej nieokreślony z II poł. XIII w.
66. Na łuku fragment wieży, po obu jej bokach wieża z kopulastym dachem zakończonym kulką. Pod łukiem główka. Pozostała część rysunku nieczytelna.
 W a g a: 0,081 (uł.), 0,131 (uł.), g, ϕ 16 mm 2 szt.
 Podobny — Frg. MS. 47.
 Prawdopodobnie brakteat śląski z II poł. XIII w., będący naśladownictwem monet Bolesława Wysokiego.
67. Hełm (?).
 W a g a: 0,080 g, ϕ ok. 14,5 mm 1 szt.
 Podobny — Gum. H. 288.
 Brakteat bliżej nieokreślony z II poł. XIII w.
68. Lew zwrócony w lewo, z długim ogonem rozdwojonym na końcu i wysoko podniesionym do góry.
 W a g a: 0,146 g, ϕ 18 mm 1 szt.
 Gum. R. 43, podobny — Beyer W. 187.
 Brakteat bliżej nieokreślony.
69. Lew zwrócony w lewo, z długim ogonem wysoko podniesionym do góry i na końcu zakończonym strzałką. Głowa lwa odwrócona do tyłu. Tułów zaznaczony kulką.
 W a g a: 0,071 g, ϕ 14 mm 1 szt.
 Gum. R. 44 — podobny.
 Brakteat bliżej nieokreślony, prawdopodobnie obol.
70. Lew zwrócony w lewo, z krótkim ogonem podniesionym do góry.
 W a g a: 0,143 g, ϕ 17 mm 1 szt.
 Gum. R. 45, podobny — Beyer W. 185, Dbg. S. 86.
 Brakteat bliżej nieokreślony.

71. Ukoronowany lew zwrócony w lewo, z krótkim ogonem podniesionym do góry.
 W a g a: 0,078 (pół) 0,082, 0,113, 0,132 g, ϕ 17 mm 4 szt.
 Gum. R. 46, Beyer W. 185, podobny — Przepkowski B. 56.
 Brakteaty bliżej nieokreślone.
72. Lew zwrócony w prawo, z ogonem wysoko podniesionym do góry.
 W a g a: 0,142 (uł.) g, ϕ (?). 1 szt.
 Technika podobny do brakteatów śląskich.
73. Ptak ze złożonym skrzydłem krocący w lewo, nad nim mały krzyżyk.
 W a g a: 0,051 (pół), 0,086 (uł.), 0,118, 0,123, 0,205 g, ϕ 14 —
 — 15 mm 5 szt.
 Gum. R. 51, Gum. B. 111, Przepkowski B. 53, Gum. H. 295,
 Beyer W. 148.
 Gumowski w wyobrażeniu tym dopatruje się zbieżności z herbem Jeziora lub Jezierza.
 Brakteaty bliżej nieokreślone z II poł. XIII w.
74. Ptak zwrócony w lewo, ze złożonymi skrzydłami, w ogonie trzy pióra i dwa pióra na głowie.
 W a g a: 0,217 g, ϕ 16 mm 1 szt.
 Gum. R. 52, Beyer W. 149.
 Brakteat bliżej nieokreślony.
75. Jak wyżej, tylko w dziobie trzyma prawdopodobnie rybę. Otok perełkowy.
 W a g a: 0,150, 0,195 g, ϕ 16 mm 2 szt.
 Brakteaty bliżej nieokreślone.
76. Ptak krocący w lewo, nad nim mały ptaszek.
 W a g a: 0,102 g, ϕ 16 mm 1 szt.
 Brakteat bliżej nieokreślony.
77. Ptak krocący w lewo.
 W a g a: 0,109, 0,118, 0,189 g, ϕ 14 mm 3 szt.
 Brakteaty bliżej nieokreślone.
78. Ptak z rozłożonymi skrzydłami krocący w prawo.
 W a g a: 0,140, 0,152, 0,153, 0,158, 0,165, 0,168, 0,174, 0,180,
 0,185, 0,190, 0,191 0,192, 0,196, 0,199, 0,201, 0,203, 0,204, 0,205,
 0,211, 0,215, 0,218, 0,219, 0,220, 0,221, 0,230, 0,236, 0,240,
 0,242 g, ϕ 16 mm 28 szt.
 Gum. R. 53, podobny, ale z głową odwróconą — Beyer W. 145.
 Brakteaty bliżej nieokreślone.
79. Ptak ze złożonymi skrzydłami krocący w prawo.
 W a g a: 0,102 g, ϕ 13,5 mm 1 szt.

- Brakteat bliżej nieokreślony.
80. Głowa ptaka zwrócona w prawo, w dziobie wysuniętym do przodu trzyma liliję (?).
 W a g a: 0,051 g, ϕ 15 mm 1 szt.
 Gum. P. 361, Beyer W. 135.
 Brakteat bliżej nieokreślony.
81. Orzeł zwrócony w prawo, z rozłożonymi skrzydłami. Orzeł ten ma dwie głowy. Otok perełkowy.
 W a g a: 0,066 (uł.), 0,190 (uł.) g, ϕ 19 mm 2 szt.
 Gum. R. 54, Gum. B. 113, Przypkowski B. 54, Gum. H. 295.
 Brakteaty bliżej nieokreślone z II poł. XIII w.
82. Jak wyżej, tylko mniejszy, ale bez otoku perełkowego.
 W a g a: 0,121, 0,168 (uł.) g, ϕ 16 mm 2 szt.
 Brakteaty bliżej nieokreślone, prawdopodobnie obole.
83. Dwa orły(?), jeden nad drugim, z szeroko rozpostartymi skrzydłami. Rysunek stempla bardzo słabo czytelny.
 W a g a: 0,195 g, ϕ 18 mm 1 szt.
 Gum. R. 55.
 Brakteat bliżej nieokreślony.
84. Orzeł stojący na wprost, głowa zwrócona w lewo, skrzydła rozłożone.
 W a g a: 0,116 (uł.), 0,120, 0,145, 0,146, 0,196, 0,206, 0,222, 0,233 g, ϕ 17 — 18 mm 8 szt.
 Gum. R. 57, Gum. B. 109, Gum. H. 295, podobny, ale z głową w prawo, Beyer W. 138 i Dbg. S. 52, Przypkowski B. 52.
 Beyer brakteaty takie zalicza do monet mazowieckich, Gumowski, do monet bliżej nieokreślonych z II poł. XIII wieku.
85. Jak wyżej, tylko mniejszy.
 W a g a: 0,047, 0,049 g, ϕ 12 mm 2 szt.
 Brakteaty nieokreślone, prawdopodobnie obole.
86. Orzeł stojący na wprost, z głową zwróconą w prawo, z zaznaczonymi piórami na skrzydłach.
 W a g a: 0,282 g, ϕ 16 mm 1 szt.
 Gum. R. 58, podobny, ale z głową odwróconą w lewo — Beyer W. 136, Gum. B. 110.
 Brakteat bliżej nieokreślony.
87. Orzeł stojący na wprost, z głową zwróconą w lewo, z trzema piórami w skrzydłach i ogonie.
 W a g a: 0,093 ($\frac{1}{4}$ cz.), 0,255 (uł.), 0,278 (uł.), 0,308 g, ϕ 21,5 mm 4 szt.
 Gum. R. 59, Dbg. S. 53.

- Brakteaty bliżej nieokreślone.
88. Jak wyżej, tylko mniejszy.
W a g a: 0,156 g, ϕ 17,5 mm 1 szt.
Brakteat bliżej nieokreślony, prawdopodobnie obol.
89. Jak wyżej, tylko mniejszy z dziobem opuszczonym w dół.
W a g a: 0,128, 0,142 g, ϕ 15 mm 2 szt.
Brakteaty bliżej nieokreślone.
90. Orzeł stojący na wprost, z głową zwróconą w lewo, z ostrym dziobem, z rozłożonymi skrzydłami, w których są zaznaczone pióra.
W a g a: 0,129 (pół), 0,160 (pół) g, ϕ 19 mm 2 szt.
Podobny — Frg. MS. 781 — 783.
Prawdopodobnie brakteaty śląskie nieokreślone z II poł. XIII w.
91. Na łuku orzeł, pod łukiem głowa.
W a g a: 0,056 (uł.) g, ϕ (?). 1 szt.
Gum. R. 60.
Brakteat bliżej nieokreślony.
92. Orzeł na wprost, z rozłożonymi skrzydłami, siedzący na łuku, z głową zwróconą w lewo, z prawej strony kulka. Pod łukiem główka.
W a g a: 0,082 (uł.), 0,116 (uł.), 0,172 g, ϕ 18 mm 3 szt.
Gum. R. 61, Gum. P. 421, podobny — Frg. MS. 209.
Prawdopodobnie brakteaty śląskie z II poł. XIII w.
93. Orzeł na wprost, z rozłożonymi skrzydłami siedzący na łuku, głowa zwrócona w lewo. Pod łukiem główka. W otoku napis: ...A D I Z L....
W a g a: 0,228 (uł.) g, ϕ 19 mm 1 szt.
Gum. R. 62, Gum. B. 151, Przypkowski B. 73, Gum. H. 250.
Brakteat kujawski początkowo przypisywany przez Gumowskiego Władysławowi Odoniczowi. Kopicki brakteat taki zalicza do monet Władysława Łokietka bitych prawdopodobnie w Sieradzu ok. 1296 — 1300 r.
94. Pod drzewem o trzech gałęziach, dwie główki na wprost. Pień drzewa rozdwojony na końcu, tworzący jakby korzeń. U góry i u dołu pnia kulka.
W a g a: 0,055 (uł.), 0,056 (uł.), 0,076, 0,082 (uł.) g, ϕ 13 mm 5 szt.
Gum. B. 148, Gum. P. 236, podobny motyw spotyka się wśród monet czeskich Fiala, tab. XX, nr 22 i tab. XXXII, nr 42—43.
Brakteaty bliżej nieokreślone, prawdopodobnie obole.

95. Głowa wołu na wprost, z uszami opuszczonymi w dół. Otok promienisty.
 W a g a: 0,047 (uł.) g, ϕ ok. 12 mm 1 szt.
 Gum. R. 64.
 Brakteat bliżej nieokreślony, prawdopodobnie obol.
96. Głowa wołu na wprost, z pierścieniem w nozdrzach. Rogi i uszy zaznaczone kulkami.
 W a g a: 0,055 (uł.), 0,065 (pół) g, ϕ 14 mm 2 szt.
 Gum. R. 65, Beyer W. 167, Przypkowski B. 55.
 Brakteaty bliżej nieokreślone.
97. Głowa wołu na wprost, z krzyżem między rogami i pierścieniem w nozdrzach. Po obu stronach głowy kulka.
 W a g a: 0,141 (uł.), 0,201 (uł.) g, ϕ 17 mm 2 szt.
 Gum. R. 67.
 Brakteaty bliżej nieokreślone, prawdopodobnie obole.
98. Jak wyżej, tylko większy.
 W a g a: 0,110 (uł.), 0,142 (uł.), 0,157 (uł.) g, ϕ 22 mm 3 szt.
 Brakteaty bliżej nieokreślone.
99. Głowa wołu na wprost, z pierścieniem w nozdrzach i kulką(?) między rogami. Otok perełkowy.
 W a g a: 0,107 (pół) g, ϕ 17,5 mm 1 szt.
 Gum. B. 115, Beyer W. 171.
 Gumowski wyobrażenie to wiąże z herbem Wieniawa. Podobne brakteaty znajdują się wśród śląskich, ale o nieco odmiennej technice.
100. Jak wyżej, tylko mniejszy i bez otoku perełkowego.
 W a g a: 0,082, 0,083 g, ϕ 15,5 mm 2 szt.
 Brakteaty bliżej nieokreślone, prawdopodobnie obole.
101. Jak wyżej, tylko mniejszy i bez pierścienia w nozdrzach.
 W a g a: 0,070 (uł.), 0,113 g, ϕ 13,5 mm 2 szt.
 Gum. H. 296.
 Brakteaty bliżej nieokreślone z II poł. XIII w.
102. Głowa wołu na wprost, nad nią korona z trzema kulkami.
 W a g a: 0,106 g, ϕ 15,5 mm 1 szt.
 Gum. H. 296, Beyer W. 175.
 Brakteat bliżej nieokreślony z II poł. XIII w.
103. Głowa na wprost w czapce ze szpicem, po obu stronach czapki kulka.
 W a g a: 0,085 g, ϕ 13,5 mm 1 szt.
 Gum. R. 72, podobny — Beyer W. 207.
 Brakteat bliżej nieokreślony.
104. Głowa na wprost w czapce ze szpicem i dwoma pomponami

- po bokach czapki, spod niej wychodzą loki. Broda zaznaczona przy pomocy dwóch kulek.
 W a g a: 0,064 (2) g, ϕ 12 mm 2 szt.
 Dbg. P. 117 (tylko w promienistym otoku). -
 Dannenberg podobne brakteaty zalicza do monet pomorskich z II poł. XIII w. Gumowski do emisji żydowskich (Gum. BŻ).
 Prawdopodobnie obole.
105. Głowa na wprost w koronie z pałek (?).
 W a g a: 0,066 g, ϕ 12 mm 1 szt.
 Podobny — Gum. H. 299.
 Brakteat bliżej nieokreślony z II poł. XIII w.
106. Głowa na wprost, z przedziałkiem przez środek głowy, szyja krótka, rozdwojona.
 W a g a: 0,021 (uł.), 0,112, 0,131 (uł.), 0,140, 0,141, 0,148, 0,150, 0,160 (uł.), 0,161, 0,164, 0,167, 0,168, 0,169, 0,172, (2), 0,173, 0,175, 0,176, 0,179, 0,180, 0,181, 0,190, 0,194, 0,195, 0,198, 0,200, 0,206, 0,214, 0,215, 0,218, 0,226, 0,243, 0,270, 0,278 g, ϕ mm 34 szt.
 Gum. R. 75, Gum. H. 299, Dbg. S. 17.
 Brakteaty bliżej nieokreślone z II poł. XIII w.
107. Głowa na wprost, z przedziałkiem przez środek głowy. Kość nosowa wystająca mocno ponad głową. Loki zakończone kulką, szyja zaznaczona dwoma kulkami.
 W a g a: 0,102, 0,104, 0,126, 0,136, 0,175, 0,287 g, ϕ 15 mm 6 szt.
 Gum. B. 126, Beyer W. 203, Przypkowski B. 58, podobny Gum. R. 76.
 Brakteaty bliżej nieokreślone.
108. Jak wyżej, tylko mniejszy.
 W a g a: 0,026 (uł.), 0,055 (uł.), 0,087 g, ϕ 13 mm 3 szt.
 Brakteaty bliżej nieokreślone, prawdopodobnie obole.
109. Duża głowa z półkolistą fryzurą.
 W a g a: 0,132 g, ϕ 16 mm 1 szt.
 Gum. P. 283.
 Kopicki brakteat taki zalicza do monet Kazimierza Sprawiedliwego, bitych prawdopodobnie w Płocku.
110. Jak wyżej, tylko mniejszy.
 W a g a: 0,055 g, ϕ 12 mm 1 szt.
 Gum. R. 70.
 Brakteat bliżej nieokreślony, prawdopodobnie obol.
111. Głowa na wprost w koronie, z lewej strony krzyżyk.
 W a g a: 0,031 (uł.), 0,079 (uł.) g, ϕ 15 mm 2 szt.
 Podobny — Gum. H. 255.
 Gumowski podobne brakteaty zalicza do monet mazowieckich,

- Kopicki zaś umieszcza je wśród monet Konrada Mazowieckiego. Prawdopodobnie obole.
112. Mała głowa na wprost, z lokami wywiniętymi na zewnątrz i krótką szyją.
 W a g a: 0,040 (uł.), 0,045 (uł.), 0,047 (uł.) g, ϕ 13 mm 3 szt.
 Podobny — Beyer W. 201.
 Brakteaty bliżej nieokreślone.
113. Głowa na wprost, z półkolistą fryzurą. Wokół głowy wieniec kulek.
 W a g a: 0,060 (uł.), 0,096 (uł.), 0,110 (uł.) g, ϕ 17 mm 3 szt.
 Gum. R. 77.
 Brakteaty bliżej nieokreślone.
114. Jak wyżej, tylko mniejszy.
 W a g a: 0,087 g, ϕ 13 mm 1 szt.
 Brakteat bliżej nieokreślony, prawdopodobnie obol.
115. Ukoronowana głowa na wprost, po obu jej stronach po trzy kulki. Korona utworzona z trzech kulek.
 W a g a: 0,075 (uł.), 0,134 g, ϕ 14 mm 2 szt.
 Gum. R. 78, Gum. B. 128, Przypkowski B. 59, Beyer W. 216.
 Brakteaty bliżej nieokreślone.
116. Głowa (?), nad nią jakby hełm z piórami.
 W a g a: 0,086 (uł.) g, ϕ ok. 15 mm 1 szt.
 Brakteat bliżej nieokreślony.
117. Ukoronowana głowa na wprost. Korona utworzona z trzech wież.
 W a g a: 0,082 (uł.), 0,115 (uł.), 0,193 g, ϕ 18 mm 3 szt.
 Podobny — Frg. MS. 547.
 Prawdopodobnie brakteaty śląskie z II poł. XIII w.
118. Głowa na wprost, nad nią krzyż, po bokach dwie kulki.
 W a g a: 0,081 g, ϕ 13 mm 1 szt.
 Brakteat bliżej nieokreślony, prawdopodobnie obol.
119. Głowa na wprost, z obu jej stron kulka. Na głowie trzy lilie(?).
 W a g a: 0,192 g, ϕ 17 mm 1 szt.
 Przypkowski B. 61.
 Brakteat bliżej nieokreślony.
120. Jak wyżej, tylko mniejszy.
 W a g a: 0,019 (uł.), 0,036 (uł.), 0,042 (uł.), 0,043 (uł.), 0,056 (uł.), 0,086 g, ϕ 13 — 14 mm 6 szt.
 Brakteaty bliżej nieokreślone, prawdopodobnie obole.
121. Głowa na wprost w koronie utworzonej z trzech lilii, spod korony wychodzą loki.
 W a g a: 0,182 g, ϕ 18 mm 1 szt.

- Gum. R. 84.
Brakteat bliżej nieokreślony.
122. Głowa na wprost w koronie utworzonej z trzech lilii i z krótkimi lokami.
W a g a: 0,122 (uł.) g, ϕ 18 mm 1 szt.
Gum. R. 85, Gum. B. 130.
Brakteat bliżej nieokreślony.
123. Głowa na wprost w koronie z trzech kulek i z puklami włosów opadającymi po bokach.
W a g a: 0,128 (uł.) g, ϕ 17 mm 1 szt.
Gum. R. 86.
Brakteat bliżej nieokreślony z II poł. XIII w.
124. Głowa na wprost z lokami. Głowa ta jest oparta na murze, pod którymi znajduje się baszta o trzech zębach, z których każdy jest zakończony dwoma kulkami. Po obu stronach baszty pierścień. Otok perełkowy.
W a g a: 0,250 g, ϕ 17 mm 1 szt.
Gum. R. 88.
Brakteat bliżej nieokreślony.
125. Głowa na wprost w koronie, szyja rozdwojona tworząca ramiona, na każdym ramieniu krzyż. U dołu gwiazda.
W a g a: 0,303 g, ϕ 27 mm 1 szt.
Gum. R. 90, Gum. B. 135, Przypkowski B. 64, Gum. H. 300.
Brakteat bliżej nieokreślony z II poł. XIII w.
126. Jak wyżej, tylko mniejszy.
W a g a: 0,063 (uł.), 0,119 (uł.), 0,135 (uł.), 0,137, 0,172 (uł.), 0,206, 0,280 g, ϕ 18 — 20 mm 7 szt.
127. Jak wyżej, tylko mniejszy.
W a g a: 0,055 (uł.), 0,060 (uł.), 0,061 (uł.), 0,073 (pół), 0,077 (uł.), 0,085 (uł.), 0,086, 0,096 (uł.), 0,098 (uł.), 0,107 g, ϕ 15 — 15,5 mm 10 szt.
Gum. R. 89, Gum. B. 136.
128. Głowa na wprost w trójkątnej czapce, zaznaczone loki na głowie. Otok perełkowy.
W a g a: 0,101 (pół), 0,151 (uł.) g, ϕ 17 mm 2 szt.
Gum. R. 91.
Brakteaty bliżej nieokreślone.
129. Głowa na wprost w koronie, z dwoma proporcami bardzo blisko twarzy.
W a g a: 0,121 g, ϕ 17 mm 1 szt.
Gum. P. 420.

Według Gumowskiego brakteat śląski księstwa raciborsko-
-opolskiego z I poł. XIII w.

130. Głowa w koronie zwrócona w prawo, zaznaczona krótka szyja przechodząca w ramię, w którym trzyma miecz.
W a g a: 0,102, 0,174 (uł.), 0,200 g, ϕ 17 mm 3 szt.
Gum. R. 97, Przypkowski B. 62, Dbg. S. 75, Beyer W. 221.
Według Gumowskiego brakteaty wielkopolskie Przemysława II (1277 — 1296).
131. Głowa zwrócona w prawo, w koronie, zaznaczona krótka szyja. Rysunek stempla słabo czytelny.
W a g a: 0,130 g, ϕ 17 mm 1 szt.
Brakteat w typie podobny do wyżej wymienionego, ale o nieco innym rysunku.
132. Głowa na wprost w koronie i z krótką szyją. Z prawej strony lilia, z lewej gwiazda.
W a g a: 0,186 (uł.) g, ϕ 19 mm 1 szt.
Gum. R. 98, Gum. B. 134, Gum. H. 299.
Brakteat bliżej nieokreślony z II poł. XIII w.
133. Głowa zwrócona w lewo, z szyją przechodzącą w ramiona i zaznaczona kropkami. Przed głową berło. Fryzura zaznaczona łukiem i zakończona kulkami.
W a g a: 0,062 (uł.), 0,084 (uł.), 0,148 (uł.), g, ϕ 16 mm 3 szt.
Beyer W. 222.
Brakteaty bliżej nieokreślone.
134. Dwie głowy na wprost pod trójkątnym daszkiem. Po obu stronach daszka po dwie kulki ułożone łukowo.
W a g a: 0,426 g, ϕ 19 mm 1 szt.
Gum. R. 36, Gum. H. 302.
Brakteat bliżej nieokreślony z II poł. XIII w.
135. Pod łukiem głowa, z lewej strony lilia, z prawej gałązka(?).
Nad łukiem napis: I U A U (Ioan).
W a g a: 0,482 g, ϕ 25 mm 1 szt.
Gum. R. 109, Frg. MS. 44 — podobny.
Według Gumowskiego prawdopodobnie brakteat śląski z II poł. XIII w. będący naśladownictwem braktetu wrocławskiego bitego za Bolesława Wysokiego ok. 1200 r.
136. Popiersie na wprost z fryzurą i płaszczem utworzonym z półkuliście ułożonych kulek.
W a g a: 0,466 g, ϕ 18 mm 1 szt.
Gum. R. 82.
Brakteat bliżej nieokreślony.

137. Popiersie na wprost w trójkątnej infule na głowie, w prawej ręce trzyma krzyż, w lewej pastorał.
 W a g a: 0,098 (uł.), 0,105 (uł.), 0,106 (uł.), 0,112, 0,128, 0,153, 0,161, 0,163 (2), 0,195, 0,198, 0,210 g, ϕ 16 mm 12 szt.
 Gum. R. 93, Gum. H. 271.
 Brakteaty biskupie.
138. Dwa popiersia przedzielone pastorałem. Z lewej strony popiersie biskupa, z prawej księcia.
 W a g a: 0,057 (uł.), 0,102 (uł.), 0,138 (uł.), 0,157, 0,169, 0,175, 0,178, 0,180, g, ϕ 17 mm 8 szt.
 Gum. R. 95, Gum. H. 272, Gum. B. 150, podobny — Beyer W. 284 (ale głowa na wprost).
 Brakteaty biskupie.
139. Popiersie na wprost w koronie, w prawej ręce gwiazda, w lewej proporzec.
 W a g a: 0,166 (uł.), 0,168, 0,195 g, ϕ 18 mm 3 szt.
 Gum. R. 99.
 Brakteaty bliżej nieokreślone.
140. Popiersie na wprost w koronie, w prawej ręce krzyż, w lewej proporzec.
 W a g a: 0,135 (uł.), 0,177 (uł.), 0,187 (uł.), 0,227 (uł.) g, ϕ 18 mm 4 szt.
 Gum. R. 100, Gum. B. 137, Gum. H. 300, Przypkowski B. 67.
 Brakteaty bliżej nieokreślone z II poł. XIII w.
141. Jak wyżej, tylko mniejszy.
 W a g a: 0,063 g, ϕ 12,5 mm 1 szt.
 Brakteat bliżej nieokreślony, prawdopodobnie obol.
142. Popiersie na wprost w koronie. W obu rękach krzyż. Popiersie stoi na łuku.
 W a g a: 0,085, 0,127 g, ϕ 16 mm 2 szt.
 Gum. R. 102.
 Brakteaty bliżej nieokreślone.
143. Postać stojąca na wprost, z mieczem w prawej ręce i z krzyżem w lewej.
 W a g a: 0,053, 0,056 (2), 0,057, 0,059 g, ϕ 13 mm 5 szt.
 Gum. R. 103, Gum. B. 140, Beyer W. 246, podobny — Bahr-feldt Brand. 543.
 Prawdopodobnie obole. Brakteaty będące naśladownictwem monet brandenburskich z II poł. XIII w.
144. Postać stojąca na wprost, w każdej ręce krzyż.
 W a g a: 0,138 (uł.), 0,166 (uł.), 0,200 g, ϕ 17 mm 3 szt.
 Gum. R. 105, Gum. H. 301, Beyer W. 271.

- Brakteaty bliżej nieokreślone z II poł. XIII w.
145. Jak wyżej, tylko mniejszy.
W a g a: 0,078 g, ϕ 13,5 mm 1 szt.
Brakteat bliżej nieokreślony, prawdopodobnie obol.
146. Postać stojąca na wprost, w prawej ręce trzyma miecz, lewa ręka oparta o tarczę.
W a g a: 0,113 (pół), 0,158, 0,192, 0,198, 0,201 g, ϕ 17 — 18 mm 5 szt.
Gum. R. 106.
Brakteaty bliżej nieokreślone.
147. Postać siedząca na łuku, w prawej ręce trzyma miecz, w lewej ptaka ze złożonymi skrzydłami.
W a g a: 0,139 (uł.), 0,152 (uł.), 0,179 g, ϕ ok. 17 mm 3 szt.
Gum. R. 107, Dbg. S. 48, Beyer W. 265, Przypkowski B. 31.
Brakteaty bliżej nieokreślone.
148. Postać siedząca na wprost, z lokami utworzonymi z kulek.
W lewej ręce trzyma ptaka, w prawej lilię.
W a g a: 0,150 (uł.) g, ϕ ok. 17 mm 1 szt.
Podobny — Beyer W. 276, Gum. R. 108.
Brakteat bliżej nieokreślony.
149. Postać stojąca na wprost. W lewej ręce trzyma krzyż, w prawej trzyma palmę (?).
W a g a: 0,068 (uł.), 0,073 (uł.), 0,131 g, ϕ 14 mm 3 szt.
Beyer W. 273, Przypkowski B. 69.
Brakteaty bliżej nieokreślone.

B. PAŃSTWO KRZYŻACKIE

150. Ramię z proporcem, w środku pomiędzy nimi cztery kulki tworzące krzyż. Od ramienia w kierunku proporca siedem łukowo ułożonych kulek. Z lewej strony pięć kulek tworzących literę X.
W a g a: 0,202, 0,234 g, ϕ 21 mm 2 szt.
Gum. R. 111, Wasch. 5.
Brakteaty z lat 1235—1290.
151. Ramię z proporcem, w środku pomiędzy nimi krzyż. W proporcu trzy kulki i pozioma linia. Od ramienia w kierunku proporca siedem łukowo ułożonych kulek. Z lewej strony pięć kulek tworzących literę X.
W a g a: 0,129 (pół), 0,162, 0,177 (uł.), 0,196 (uł.), 0,214, 0,220 (2), 0,224, 0,232, 0,250 (uł.) g, ϕ 21 mm 10 szt.
Wasch. 4.
Brakteaty z lat 1235 — 1290.

152. Ramię z proporcem, w środku pomiędzy nimi krzyż kawalerski. W proporcu trzy kulki i pozioma linia. Od ramienia w kierunku proporca osiem łukowo ułożonych kulek. Z lewej strony cztery kulki tworzące kwadrat.
 W a g a: 0,121 (pół), 0,126 (pół), 0,165, 0,171 (pół), 0,184, 0,189 (2), 0,200, 0,201, 0,216, 0,217 (4), 0,218, 0,219, 0,226, 0,231 (2), 0,236(2), 0,238, 0,244, 0,247, 0,249, 0,252, 0,255, 0,261 (2), 0,268, 0,277 (uł.), 0,283, 0,284 (2) g, ϕ 22 mm 34 szt.
 Gum. R. 112, Gum. B. 58, Dbg. S. 43, Wasch. 3 b, podobny — Beyer W. 51.
 Brakteaty z lat 1235—1290.
153. Ramię z proporcem, w środku pomiędzy nimi krzyż kawalerski. W proporcu trzy kulki i pozioma linia. Od ramienia w kierunku proporca osiem łukowo ułożonych kulek. Z lewej strony cztery kulki tworzące kwadrat.
 W a g a: 0,110 (pół), 0,163 (uł.), 0,167 (uł.), 0,183, 0,184 (uł.), 0,191, 0,202, 0,215, 0,221, 0,227, 0,232, 0,247 (uł.), 0,275, 0,277, 0,289 g, ϕ 21 mm 15 szt.
 Wasch. 2.
 Brakteaty z lat 1235 — 1290.
154. Ramię z proporcem, w środku pomiędzy nimi krzyż kawalerski. W proporcu trzy kulki. Od ramienia w kierunku proporca osiem kulek ułożonych łukowo. Z lewej strony dwie kulki ułożone pionowo.
 W a g a: 0,223 g, ϕ 21,5 mm. 1 szt.
 Wasch. 3c.
 Brakteat z lat 1235—1290.
155. Ramię z proporcem, w środku pomiędzy nimi krzyż kawalerski. W proporcu trzy kulki i pozioma linia. Od ramienia w kierunku proporca znajdują się łukowo ułożone kulki, których ilość jest trudna do odczytania. Z lewej strony kulki.
 W a g a: 0,168 (uł.) g, ϕ 21 mm. 1 szt.
 Gum. K. 2, Wasch. 3a1.
 Brakteat z lat 1235 — 1290.
156. Ramię z proporcem, w środku pomiędzy nimi krzyż kawalerski. W proporcu kulki. Od ramienia w kierunku proporca kulki. Pozostała część rysunku nieczytelna.
 W a g a: 0,099 (pół), 0,107 (pół), 0,129 (uł.), 0,230, 0,235 (uł.) g, ϕ 21—22,5 cm 5 szt.
 Wasch. 1 — 6.
 Brakteaty bliżej nieokreślone.
157. Litera D. Z lewej strony trzy kulki.

- W a g a: 0,075 g, ϕ 12,5 mm. 1 szt.
 Wasch. 214.
 Brakteat z lat 1290—1410.
158. Postać stojąca na wprost, z tarczą przed sobą. W lewej ręce trzyma proporzec, po drugiej stronie krzyż. Na tarczy krzyż. Pozostała część rysunku nieczytelna.
 W a g a: 0,186 (uł.), 0,195 (uł.), 0,209 (uł.) g, ϕ 19 mm 3 szt.
 Wasch. 7a — 15.
 Brakteaty z lat 1235—1290.
159. Postać stojąca na wprost, z tarczą przed sobą. Na tarczy krzyż kawalerski. W prawej ręce trzyma proporzec, lewa ręka spoczywa na tarczy, obok niej krzyż.
 W a g a: 0,180 g, ϕ 20 mm 1 szt.
 Gum. R. 114, Gum. B. 57, Dbg. S. 32, Beyer W. 281, Wasch. 13, Przypkowski B. 12.
 Brakteat z lat 1235 — 1290.
160. Postać stojąca na wprost, z tarczą przed sobą. Na tarczy krzyż. Prawa ręka spoczywa na tarczy, obok krzyż. W lewej ręce trzyma proporzec. Z lewej strony przy głowie mały krzyż.
 W a g a: 0,115 (uł.), 0,122 (uł.), 0,145 (uł.), 0,155 (uł.), 0,187 (2), 0,193 (uł.), 0,199, 0,209, 0,240 (uł.), 0,246, 0,247, 0,250, 0,255, 0,402 g, ϕ 20 mm 15 szt.
 Gum. R. 113, Beyer W. 280, Dbg. S. 31, Wasch. 8.
 Brakteaty z lat 1235—1290.
161. Brama, pod nią kulka. Pozostała część rysunku nieczytelna.
 W a g a: 0,098 (uł.), 0,104, 0,112 (uł.) g, ϕ 17 mm 3 szt.
 Podobny — Wasch. 36.
 Podobne brakteaty Waschinski datuje na lata 1235—1290.
162. Brama ze strzelnicami, pod nią krzyż kawalerski. Na bramie krzyż. Po obu bokach po dwie kulki.
 W a g a: 0,097 (uł.) g, ϕ 17 mm 1 szt.
 Podobny — Wasch. 33, Gum. R. 117.
 Podobne brakteaty Waschinski datuje na lata 1235 — 1290.
163. Brama ze strzelnicami, pod nią krzyż z kulek. Na bramie krzyż. Po obu bokach po dwie kulki.
 W a g a: 0,056 (uł.) g, ϕ 15 mm 1 szt.
 Beyer W. 114 — tylko mniejszy.
 Technika i rysunkiem stempla odpowiada brakteatom krzyżackim.
164. Jak wyżej, tylko większy.

- W a g a: 0,161, 0,198 g, ϕ 17 mm 2 szt.
 Wasch. 39, Beyer W. 114.
 Brakteaty z lat 1235 — 1290.
165. Brama, nad nią krzyż. Pozostała część rysunku nieczytelna.
 W a g a: 0,105 (uł.) g, ϕ (?) 1 szt.
 Podobny — Wasch. 33 — 40, podobny — Gum. R. 118.
 Podobne brakteaty Waschinski datuje na lata 1235—1290.
166. Krzyż prosty.
 W a g a: 0,273 g, ϕ 17,5 mm 1 szt.
 Gum. R. 115, Beyer W. 6, Dbg. S. 33, Przypkowski B. 34,
 Wasch. 17b.
 Brakteat z lat 1235 — 1290.
167. Krzyż kawalerski.
 W a g a: 0,053 (pół), 0,070 (pół) g, ϕ 13 mm 2 szt.
 Wasch. 172.
 Brakteaty z lat 1290 — 1410.
168. Łuk, pod nim krzyż kawalerski, nad nim krzyż kawalerski, po
 obu bokach po kulce (?).
 W a g a: 0,146 (uł.) g, ϕ 17,5 mm 1 szt.
 Wasch. 45.
 Brakteat z lat 1235 — 1290.

C. NIEMCY

ANHALT

169. Postać stojąca na wprost. W obu rękach trzyma berło, z bo-
 ku fragment baszty.
 W a g a: 0,138 (uł.) g, ϕ (?) 1 szt.
 Podobny — Bahrfieldt Borne, tab. XXI, nr 59.
170. Postać stojąca na wprost. W każdej ręce miecz, po bokach
 dwie wieże na półlukach. Obok nóg dwie tarcze(?).
 W a g a: 0,613 g, ϕ 20 mm 1 szt.
 Bahrfieldt Borne, tab. XXI, nr 66.
171. Postać stojąca na wprost. W prawej ręce trzyma proporzec,
 w lewej ręce trzyma tarczę. Proporzec ma wyraźnie zazna-
 czone szczegóły.
 W a g a: 0,332 g, ϕ 19 mm 1 szt.
 Podobny — Bahrfieldt Borne, tab. XXI, nr 71.
172. Postać stojąca na wprost. W prawym ręku trzyma miecz,
 w lewej proporzec.
 W a g a: 0,120 (pół) g, 0,478 g, ϕ 18 mm 2 szt.
 Bahrfieldt Borne tab. XXI, nr 67.

173. Postać na wprost. W każdej ręce trzyma wieżę z trójkątnym dachem zakończoną kulką.
W a g a: 0,166 (uł.) g, ϕ 19 mm 1 szt.
Bahrfieldt Borne, tab. XXI, nr 73.
174. Postać siedząca na wprost na łuku. W lewej ręce trzyma wieżę na niej krzyż.
W a g a: 0,181 (pół) g, ϕ 19 mm 1 szt.
Bahrfieldt Borne, tab. XXII, nr 78.
175. Popiersie na wprost na łuku. W lewej ręce dzida (?).
W a g a: 0,256 (pół) g, ϕ 22 mm 1 szt.
Hävernick, tab. XXXVI, nr 528 — podobny.
176. Postać stojąca na wprost. Na lewym ramieniu trzyma dzidę, pod nią baszta.
W a g a: 0,248 (pół) g, ϕ (?). 1 szt.
Techniką odpowiada monetom anhalckim.
177. Postać siedząca na wprost. W prawej ręce trzyma miecz, pod nim kulka.
W a g a: 0,281 (pół) g, ϕ 20 mm 1 szt.
Gum. R. 146, Bahrfieldt Borne, tab. XXII, nr 79.

BRANDENBURGIA

178. Wieża stojąca na łuku, pod nią główka. Po bokach dwie wieże stojące na murze.
W a g a: 0,245 (pół), 0,235 (pół) g, ϕ 21 mm 2 szt.
Gum. R. 147, Bahrfieldt Brand. 272.
Brakteaty z II poł. XIII w.
179. Wieża o dwóch oknach stojąca na łuku. Pod łukiem główka. Z prawej strony wieża stojąca na murze.
W a g a: 0,310 (pół) g, ϕ 25 mm 1 szt.
Bahrfieldt Brand. 274.
Brakteat z II poł. XIII w.
180. Wieża o dwóch oknach z dachem zakończonym kulką, stojąca na łuku. Pod łukiem główka. Z prawej strony wieża z czterema oknami i dachem zakończonym kulką.
W a g a: 0,257 (pół) g, ϕ 21,5 mm 1 szt.
Bahrfieldt Brand. 282, Beyer W. 239.
Brakteat z II poł. XIII w.
181. Orzeł stojący na wprost, z głową zwróconą w lewo.
W a g a: 0,264 (pół) g, ϕ 21,5 mm 1 szt.
Podobny — Bahrfieldt Brand. 357.
Brakteat z II poł. XIII w.

182. Postać stojąca na wprost. W lewej ręce trzyma miecz, z boku wić zakończona kulką. .001
 W a g a: 0,203 (pół) g, ϕ 21 mm 1 szt.
 Bahrfeldt Brand. 375, Gum. R. 126, podobny — Dbg. S. 47.
 Brakteat z II poł. XIII w.
183. Postać stojąca na wprost. W lewej ręce trzyma proporzec, pod nim krzyż. Obok nogi kulka. 191.
 W a g a: 0,286 (pół) g, ϕ 20 mm 1 szt.
 Gum. R. 149 podobny — Bahrfeldt Brand. 396, podobny
 Bahrfeldt Borne, tab. XXI, nr 68.
 Brakteat z II poł. XIII w.
184. Postać stojąca na wprost, z półkuliście zaznaczoną fryzurą. 192.
 W prawej ręce trzyma proporzec, w lewej trzyma tarczę.
 W a g a: 0,270 (uł.), 0,470 g, ϕ 22 mm 2 szt.
 Gum. R. 134, podobny — Bahrfeldt Brand. 401, podobny
 Dbg. S. 51.
 Brakteaty z II poł. XIII w.
185. Postać stojąca na wprost. Na prawym ramieniu trzyma proporzec, pod nim baszta. 91
 W a g a: 0,164 (pół) g, ϕ 20 mm 1 szt.
 Bahrfeldt Brand. 411, Bahrfeldt Borne, tab. XXII, nr 85,
 Gum. B. 49.
 Brakteat z II poł. XIII w.
186. Popiersie stojące na łuku na wprost. W prawej ręce trzyma proporzec. Pod łukiem dwie baszty.
 W a g a: 0,150 (pół) g, ϕ (?) 1 szt.
 Bahrfeldt Brand. 415.
 Brakteat z II poł. XIII w.
187. Postać siedząca na wprost, z dwoma proporcami w rękach. 108
 Po bokach półłuki.
 W a g a: 0,199 (uł.), 0,534 g, ϕ 22,5 mm 2 szt.
 Gum. R. 123, Bahrfeldt Brand. 414.
 Brakteaty z II poł. XIII w.
188. Postać siedząca na wprost, z półkuliście zaznaczoną fryzurą. 109
 W każdej ręce trzyma proporzec. Pozostała część rysunku nieczytelna.
 W a g a: 0,236 g, ϕ 21 mm 1 szt.
 Brakteat techniką odpowiada monetom brandenburskim.
189. Postać siedząca na wprost. W prawej ręce trzyma gałązkę w lewej ręce trzyma wić. 110
 W a g a: 0,456 g, ϕ 22 mm 1 szt.
 Gum. R. 136.

190. Postać stojąca na wprost. W prawej ręce trzyma czterolistną gałązkę, w lewej ręce trzyma miecz. Głowa duża, nieproporcjonalna do reszty ciała.
 W a g a: 0,188 (uł.) g, ϕ 21 mm 1 szt.
 Brakteat techniką odpowiada monetom brandenburskim.
191. Postać stojąca na wprost. W każdej ręce trzyma lilię, obok każdej lilii krzyż, poniżej po obu stronach stoją dwie wieże z kopulastymi dachami zakończonymi kulką. Każda z wież stoi na półłuku.
 W a g a: 0,300 (uł.) g, ϕ 20 mm 1 szt.
 Bahrfeldt Brand. 426.
192. Postać stojąca na wprost. W prawej ręce trzyma miecz, w lewej trzyma berło (?), obok nich na półłukach dwie wieże z kopulastymi dachami zakończonymi kulką. Poniżej, z lewej strony lilia i kulka, z prawej strony tarcza.
 W a g a: 0,655 g, ϕ 22 mm 1 szt.
 Podobny — Gum. R. 128, podobny — Bahrfeldt Brand. 434.
 Brakteat z II poł. XIII w.
193. Postać siedząca na wprost. W rękach trzyma dwie wieże. Każda wieża jest z trójkątnym dachem zakończonym kulką. Przy stopach dwie baszty.
 W a g a: 0,190 (pół), 0,267 (pół), 0,425 g, ϕ 21 mm 3 szt.
 Gum. R. 127, Bahrfeldt Brand. 436, podobny — Beyer W. 260.
 Brakteaty z II poł. XIII w.
194. Postać siedząca na wprost. W każdej ręce trzyma wieżę, z trójkątnym dachem zakończonym kulką.
 W a g a: 0,366 (uł.) g, ϕ ok. 25 mm 1 szt.
 Bahrfeldt Brand. 437.
 Brakteaty z II poł. XIII w.
195. Postać stojąca na wprost. W każdej ręce trzyma tarczę powyżej po bokach dwie wieże stojące na półłukach.
 W a g a: 0,182 (pół), 0,307 g, ϕ 19 mm 2 szt.
 Gum. R. 124, Bahrfeldt Brand. 448.
 Brakteaty z II poł. XIII w.
196. Postać siedząca na wprost. W każdej ręce trzyma wieżę z trójkątnym dachem zakończonym kulką oraz opartą na półłuku.
 W a g a: 0,227 (pół), 0,538 g, ϕ 22 mm 2 szt.
 Gum. R. 125, Bahrfeldt Brand. 438, Beyer W. 264.
 Brakteaty z II poł. XIII w.
197. Postać stojąca na wprost. W lewej ręce trzyma dzidę, obok wieża na półłuku.

- W a g a: 0,203 (pół) g, ϕ 22 mm 1 szt.
 Gum. R. 129, podobny — Bahrfeldt Brand. 449.
 Brakteat z II poł. XIII w.
198. Popiersie stojące na łuku na wprost. W rękach trzyma dwie wieże z kopulastymi dachami, z których każdy jest zakończony kulką. Pod łukiem krzyż kawalerski.
 W a g a: 0,481 g, ϕ 23 mm 1 szt.
 Gum. R. 130, Bahrfeldt Brand. 453.
 Brakteat z II poł. XIII w.
199. Postać stojąca na wprost. W prawej ręce trzyma miecz, w lewej trzyma krótką lancę. Pod mieczem i lancą kulka.
 W a g a: 0,178 (uł.), 0,284 (uł.), 0,455 g, ϕ 20 mm 3 szt.
 Gum. R. 132, Bahrfeldt Brand. 494.
 Brakteaty z II poł. XIII w.
200. Postać stojąca na wprost. W lewej ręce trzyma lilie.
 W a g a: 0,179 (uł.) g, ϕ 18 mm 1 szt.
 Gum. R. 122, Bahrfeldt Brand. 508.
 Brakteat z II poł. XIII w.
201. Postać stojąca na wprost. W prawej ręce trzyma krzyż, w lewej trzyma lilie.
 W a g a: 0,188 (uł.) g, ϕ 18 mm 1 szt.
 Gum. B. 139.
202. Postać stojąca na wprost. W lewej ręce trzyma gwiazdę.
 W a g a: 0,204 (pół) g, ϕ 21 mm 1 szt.
 Bahrfeldt Brand. 503, podobny — Beyer W. 257.
 Brakteat z II poł. XIII w.
203. Fragment prawej ręki, w której trzyma podwójny krzyż.
 W a g a: 0,057 ($\frac{1}{4}$ cz.), 0,135 (uł.) g, ϕ ok. 21 mm 2 szt.
 Podobny — Bahrfeldt Brand. 512.
 Brakteaty z II poł. XIII w.
204. Postać stojąca na wprost. W lewej ręce trzyma lilie, poniżej baszta z kulką na dachu.
 W a g a: 0,194 g, ϕ 20 mm 1 szt.
 Bahrfeldt Brand. 511.
 Brakteat z II poł. XIII w.
205. Popiersie stojące na wprost na łuku. W lewej ręce trzyma wieżę, z trójkątnym dachem zakończonym kulką.
 W a g a: 0,298 (pół) g, ϕ 22 mm 1 szt.
 Gum. R. 151, podobny — Bahrfeldt Brand. 517.
 Brakteat z II poł. XII w.

206. Popiersie na wprost stojące na łuku. W każdej ręce trzyma proporzec. Pod łukiem nieczytelne wyobrażenie.
W a g a: 0,488 g, ϕ 22 mm 1 szt.
Podobny — Bahrfeldt Brand. 519 I.
Brakteat z II poł. XIII w.
207. Postać stojąca na wprost. W prawej ręce trzyma włócznię.
W a g a: 0,253 (pół) g, ϕ 23,5 mm 1 szt.
Gum. R. 141, Bahrfeldt Brand. 524.
208. Postać siedząca na wprost. W prawej ręce trzyma dzidę, w lewej tarczę.
W a g a: 0,257, 0,261 g, ϕ 20 mm 2 szt.
Gum. R. 135, Beyer W. 262.
209. Postać stojąca na wprost. W prawej ręce trzyma proporzec, w lewej tarczę. Otok perełkowy.
W a g a: 0,205 g, ϕ 20 mm 1 szt.
Gum. R. 131, Bahrfeldt Brand. 525 — podobny.
Brakteat z II poł. XIII w.
210. Postać na wprost. Na prawym ramieniu trzyma miecz, obok wieża i fragment łuku.
W a g a: 0,178 (pół) g, ϕ ok. 20 mm 1 szt.
Gum. R. 144, Bahrfeldt Brand 531, podobny — Beyer W. 255, podobny — Przyrkowski Bz. 27.
Brakteat z II poł. XIII w.
211. Postać siedząca na wprost na łuku. W lewej ręce trzyma tarczę.
W a g a: 0,256 (pół) g, ϕ 21 mm 1 szt.
Podobny — Bahrfeldt Brand: 537, Bahrfeldt Borne, tab. XXII, nr 87.
Brakteat z II poł. XIII w.
212. Postać stojąca na wprost. Z jej lewej strony nad tarczą kulka. W lewej ręce trzyma tarczę. Pozostała część rysunku nieczytelna.
W a g a: 0,093 g, ϕ 16 mm 1 szt.
Podobny — Bahrfeldt Brand. 540.
Prawdopodobnie obol.
213. Postać siedząca na wprost. Pozostała część rysunku nieczytelna.
W a g a: 0,068 (uł.), 0,078 (uł.) g, ϕ ok. 16 mm 2 szt.
Brakteaty techniką odpowiadają monetom brandenburskim.
214. Postać stojąca na wprost. W prawej ręce trzyma miecz. Obok nogi kulka.

- Waga: 0,233 (pół), 0,240 (pół.) g, ϕ 21,5 mm 2 szt.
 Gum. R. 140, Bahrfeldt Borne, tab. XXII, nr 88.
 Brakteaty z II poł. XIII w.
215. Postać stojąca na wprost. W prawej ręce trzyma miecz, w lewej ręce lilię.
 Waga: 0,051 (uł.), 0,075 (uł.) g, ϕ 15,5 mm 2 szt.
 Podobny — Bahrfeldt Brand. 543.
 Brakteaty z II poł. XIII w.
216. Postać stojąca na wprost. W lewej ręce trzyma krzyż, pod nim baszta. Pozostała część rysunku nieczytelna.
 Waga: 0,451 ($\frac{3}{4}$ cz.) g, ϕ 15 mm 1 szt.
 Brakteat techniką odpowiada monetom brandenburskim.
217. Postać na wprost. Na lewym ramieniu trzyma proporzec, pod nim baszta.
 Waga: 0,146 (pół) g, ϕ 19 mm 1 szt.
 Brakteat techniką odpowiada monetom brandenburskim.

BRUNSZWIK

218. Mur z trzema strzelnicami, na nim dwie baszty. Nad basztami i murem lew zwrócony w prawo, z głową na wprost. Ogon wysoko podniesiony do góry i zakończony lilią. Otok promienisty oraz perełkowy wieniec wokół całego wyobrażenia.
 Waga: 0,785 g, ϕ 27 mm 1 szt.
 Podobny — Hävernick, tab. XXXII, nr 402 — 403.
 Brakteat z II poł. XIII w.
219. Głowa biskupa na wprost. Z lewej strony fragment baszty z trzema kulkami na dachu, nad nią kulka.
 Waga: 0,303 (pół) g, ϕ 26 mm 1 szt.
 Podobny — Bahrfeldt Freden, tab. 51, nr 23.
220. Popiersie biskupa stojące na wprost na bramie. Prawa ręka spoczywa na piersi, lewa ręka opuszczona wzdłuż ciała. Z obu stron głowy po jednej kulce. Po obu stronach popiersia na bramie stoją dwa krzyże z proporcami. Pod każdym proporcem kulka. W bramie kulka (?).
 Waga: 0,745 g, ϕ 27 mm 1 szt.
 Brakteat techniką odpowiada monetom brunszwickim.

HILDESHEIM

221. Postać stojąca na wprost w infule na głowie. W prawej ręce trzyma pastorał, obok wieża z kulką.

- W a g a: 0,138 (uł.) g, ϕ (?) 1 szt.
 Meier, tab. VIII, nr 7.
 Brakteat z II poł. XIII w. — biskupi.
222. Postać siedząca na wprost w infule na głowie. W lewej ręce trzyma krzyż, obok wieża z daszkiem zakończonym kulką.
 W a g a: 0,390 (pół) g, ϕ 26 mm 1 szt.
 Gum. B. 37.
 Brakteat z II poł. XIII w.
223. Postać siedząca na wprost. Po obu jej stronach litera „A”, pod nią kulka.
 W a g a: 0,339 (pół) g, ϕ 27 mm 1 szt.
 Gum. B. 37-odm., podobny — Bahrfeldt Freden, tab. 51, nr 17.
 Brakteat biskupi.
224. Postać siedząca na wprost w infule na głowie i z tarczą na piersi. Po obu stronach baszta z potrójnym krzyżem.
 W a g a: 0,312 (pół), 0,316 (pół) g, ϕ 24 mm 2 szt.
 Podobny — Hävernicks, tab. XXXIV, nr 443.
225. Pod łukiem głowa na wprost w mitrze i w aureoli. Nad łukiem trzy wieże z trójkątnymi dachami.
 W a g a: 0,322 (uł.) g, ϕ ok. 25 mm 1 szt.
 Podobny — Hävernicks, tab. XXXIV, nr 453.

F R I T Z L A R

226. Postać stojąca na wprost w infule na głowie. W lewej ręce trzyma krzyż. Na brzegu litera:R.... Otok perełkowy.
 W a g a: 0,254 (pół zniszcz.) g, ϕ (?) 1 szt.
 Hävernicks, tabl. IX, nr 34.
 Brakteat bity około 1230 roku.

H E R S F E L D

227. Postać siedząca na wprost w infule na głowie. W prawej ręce trzyma pastorał, obok baszta z kopulastym dachem zakończonym kulką.
 W a g a: 0,334 (pół zniszcz.) g, ϕ (?) 1 szt.
 Podobny — Hävernicks, tab. IX, nr 35 — 37.

H E S J A

228. Dwie ukoronowane głowy pod łukiem. Pomiedzy nimi wieża (?).
 W a g a: 0,275 (uł.), 0,449 (uł.) g, ϕ 32 mm 2 szt.
 Podobny — Hävernicks, tabl. XIX, nr 44.
 Brakteaty z II poł. XIII w.

LUB EKA

229. Głowa na wprost w koronie, z zaznaczonymi uszami. Otok promienisty.
W a g a: 0,460 g, ϕ 17 mm 1 szt.
Bahrfeldt Gransee, tab. XXXI, nr 86.
230. Głowa na wprost w koronie, z zaznaczonymi uszami. Otok perełkowy.
W a g a: 0,217 (uł.), 0,257 (uł.) g, ϕ 21 mm 2 szt.
Brakteaty o bardzo podobnym rysunku stempla do wyżej wymienionego, tylko o mniejszej głowie.

M A G D E B U R G

231. Postać stojąca na wprost, jakby z aurełą wokół głowy. W lewej ręce trzyma tarczę. Obok napis: S.M A V R I
W a g a: 0,245 (pół) g, ϕ 21,5 mm 1 szt.
Gum. R. 154, Bahrfeldt Borne, tab. XX, nr 23.
Według Bahrfeldta brakteat biskupa Burgharda (1232—1235).
232. Postać siedząca na wprost, jakby z aurełą wokół głowy. W prawej ręce trzyma palmę, w lewej ręce trzyma proporzec. W dolnej części monety napis: S.M A V — R I C I V.
W a g a: 0,567 g, ϕ 22 mm 1 szt.
Gum. R. 155, Bahrfeldt Borne, tab. XX, nr 20.
Według Bahrfeldta brakteat biskupa Albrechta (1205—1232).
233. Pod sklepieniem z trzech łuków głowa na wprost w infule. Po obu jej bokach słupek. Na łuku wieża pomiędzy dwoma mniejszymi wieżami.
W a g a: 0,441 (pół) g, ϕ 21 mm 1 szt.
Beyer W. 240.
Według Beyera brakteat arcybiskupa Willebranda (1235—1254).
234. Pod sklepieniem fragment głowy w aureoli. Nad sklepieniem trzy wieże z kopulastymi dachami, z których każda jest zakończona kulką. Po obu stronach środkowej wieży podwójny krzyż.
W a g a: 0,282 (uł.) g, ϕ 23 mm 1 szt.
Bahrfeldt Borne, tab. XXI, nr 46 a.
Według Bahrfeldta brakteat arcybiskupa Willebranda (1235—1254).
235. Postać siedząca na wprost w infule na głowie. W prawej ręce trzyma krzyż. Dokoła wieniec z falistej linii.
W a g a: 0,324 (pół), 0,395 (pół) g, ϕ 22 mm 2 szt.
Bahrfeldt Borne, tab. XXI, nr 39.

- Według Bahrfeldta brakteat arcybiskupa Willebranda (1235—1254).
236. Postać stojąca na wprost na głowie, pomiędzy dwoma wieżami z kopulastymi dachami. Każda z wież posiada dach zakończony kulką. W lewej ręce trzyma proporzec, w prawej ręce pastorał.
W a g a: 0,336 (uł.) g, ϕ ok. 22 mm 1 szt.
Bahrfeldt, Borne, tab. XXI, nr 42.
Według Bahrfeldta brakteat arcybiskupa Willebranda (1235—1254).
237. Popiersie na wprost pod sklepieniem. W prawej ręce trzyma pastorał, w lewej krzyż. Na łuku fragment wieży.
W a g a: 0,317 (pół) g, ϕ 22 mm 1 szt.
Bahrfeldt Borne, tab. XX, nr 34 a.
Według Bahrfeldta brakteat arcybiskupa Willebranda (1235—1254).
238. Wieża stojąca na półłukach. Wieża z trójkątnym dachem i jest podtrzymywana lewą ręką postaci. Poniżej na łuku stoi baszta.
W a g a: 0,147 (uł.) g, ϕ (?) 1 szt.
Bahrfeldt Borne, tab. XXI, nr 47.
Według Bahrfeldta brakteat arcybiskupa Willebranda (1235—1254).
239. Głowa na wprost w infule, z prawej strony litera „U”.
W a g a: 0,159 ($\frac{1}{4}$ cz.), 0,408 (pół) g, ϕ 22 mm 2 szt.
Bahrfeldt Borne, tab. XX, nr 33.
Według Bahrfeldta brakteaty arcybiskupa Willebranda (1235—1254).
240. Fragment głowy w trójkątnej infule. Z lewej strony pastorał.
W a g a: 0,164 ($\frac{1}{4}$ cz.) g, ϕ (?) 1 szt.
Brakteat rysunkiem stempla odpowiada brakteatom arcybiskupa Willebranda.
241. Postać stojąca na wprost. W prawej ręce trzyma dzidę, obok niej kulka.
W a g a: 0,122 (pół) g, ϕ 21 mm 1 szt.
Podobny — Bahrfeldt Borne, tab. XXI, nr 56 b.
Podobne brakteaty Bahrfeldt zalicza do monet arcybiskupa Rudolfa (1254—1260).
242. Na łuku baszta z dwoma kulkami na dachu. Z boku na półłukach dwie wieże o kopulastych dachach, z których każdy jest zakończony kulką. Pod łukiem głowa w infule. Po obu jej bokach fragmenty krzyża (?).

Waga: 0,086 (pół), 0,267 (uł.) g, ϕ ok. 20 mm 2 szt.

Podobny — Bahrfeldt Borne, tab. XX, nr 10.

Brakteaty bliżej nieokreślone, techniką odpowiadają magdeburgskim.

243. Fragmenty głowy na wprost. W otoku litery ...O L....

Waga: 0,080 (uł.) g, ϕ (?)

1 szt.

Prawdopodobnie brakteat arcybiskupa Rudolfa.

MEKLEMBURGIA

244. Głowa wołu na wprost. Rogi utworzone z dwóch linii, zakończonych kulkami. Z rogów zwisają dwie kulki. Między rogami krzyż utworzony z trzech kulek.

Waga: 0,079 (2), 0,083 g, ϕ 14,5 mm

3 szt.

Gum. R. 83, Gum. B. 131, Mikołajczyk 3.

Brakteaty z lat 1220 — 1240.

245. Głowa na wprost. Rogi utworzone z dwóch linii, zakończonych kulkami. Z rogów zwisają dwie kulki. Między rogami krzyż utworzony z trzech kulek. Zaznaczone uszy i krótka szyja.

Waga: 0,091 (pół), 0,092 (uł.), 0,112, 0,134 (uł.), 0,141, 0,143, 0,144 (pół), 0,150, 0,155, 0,162, 0,164 (2), 0,165, 0,166, 0,168, 0,171, 0,173 (2), 0,176, 0,188, 0,190, 0,193, 0,196 (2), 0,201, 0,206 (3), 0,208, 0,222 g, ϕ 16,5 mm

30 szt.

Brakteaty rysunkiem stempla bardzo zbliżone do wyżej wymienionych, tylko zaznaczona szyja i uszy.

MISNIA

246. Głowa na wprost. Z prawej strony półksiężyc. Nad głową dwie kulki i pierścień. Otok perełkowy.

Waga: 0,276 (uł.) g, ϕ 24 mm

1 szt.

Gum. B. 55:

247. Głowa na wprost z lokami zakończonymi kulką. W prawej ręce trzyma przekrzywiony krzyż, nad nim gwiazda.

Waga: 0,154 ($\frac{1}{4}$ cz.) g, ϕ (?)

1 szt.

Podobny — Bahrfeldt Borne, tab. XXIV, nr 161 — 164.

248. Siedząca postać na wprost. W lewej ręce trzyma przekrzywiony krzyż, nad nim gwiazda.

Waga: 0,206 (pół) g, ϕ 28 mm

1 szt.

Podobny — Bahrfeldt Borne, tab. XXIV, nr 161 — 164, (tylko większy).

NORDHAUSEN

249. Dwie ukoronowane postacie na wprost. Pomiedzy nimi krzyż utworzony z kulek. Podwójny otok perełkowy.
W a g a: 0,026 (uł.), 0,357 (pół) g, ϕ ok. 37 mm 2 szt.
Hävernicks, tab. XII, nr 1 — 5.
Brakteaty z II poł. XIII w.
250. Ukoronowana postać siedząca na wprost. Z lewej strony fragment krzyża. Podwójny otok perełkowy.
W a g a: 0,240 (uł.) g, ϕ (?) 1 szt.
Hävernicks, tab. VII, nr 3.

OPACTWO QUEDLINBURG

251. Postać siedząca na wprost, z aurełą wokół głowy. W prawej ręce trzyma 5-listną gałązkę (?).
W a g a: 0,318 ($\frac{1}{4}$ cz.), 0,364 (uł.) g, ϕ (?) 2 szt.
Podobny — Bahrfeldt Borne, tab. XXV, nr 206.
252. Postać siedząca na wprost z głową zwierzęcą (?). W lewej ręce trzyma złożoną książkę. W otoku litera „A”. Otok promienisty.
W a g a: 0,408 (pół) g, ϕ 36 mm 1 szt.
Hävernicks, tab. III, nr 337 a.
Brakteat z I poł. XIII w.
253. Postać siedząca na wprost z głową zwierzęcą (?). W lewej ręce trzyma 6-listną gałązkę.
W a g a: 0,482 (pół), 0,511 (pół) g, ϕ 36 mm 2 szt.
Prawdopodobnie odmiana jak wyżej wymieniona.
254. Postać siedząca na wprost z aurełą wokół głowy. W lewej ręce trzyma krzyż.
W a g a: 0,224 (pół) g, ϕ 22 mm 1 szt.
Hävernicks, tab. XXXV, nr 482.

PEGAU

255. Fragment krzyża (?). W otoku napis: A.B.I.
W a g a: 0,248 ($\frac{1}{4}$ cz.) g, ϕ (?) 1 szt.
Gum. R. 156.
Gumowski zalicza taką monetę do brakteatów opata Zygfrida von Reekin (1185 — 1224).
256. Korona oraz fragment krzyża (?). W otoku napis: A.B.I.S.
W a g a: 0,218 ($\frac{1}{4}$ cz.) g, ϕ (?) 1 szt.
Gum. R. 157.

Gumowski zalicza taką monetę do brakteatów opata Henryka III (1239 — 1263).

257. Krzyż (?), obok niego dwa klucze (?). W otoku napis: C.V.N.I. I.O.

W a g a: 0,355 (pół) g, ϕ ok. 34 mm

1 szt.

Gum. R. 158.

Gumowski taką monetę zalicza do brakteatów opata Konrada I (1263 — 1311).

D O L N A S A K S O N I A

258. Głowa na wprost, nad nią łuk. Z prawej strony głowy lilia, z lewej strony głowy palma. Na łuku pięć wież.

W a g a: 0,046 (uł.), 0,461 g, ϕ 23,5 mm

2 szt.

Gum. R. 153, Gum. B. 35, Przyppkowski B. 11.

Według Gumowskiego brakteaty bite prawdopodobnie za czasów biskupa Iso (1205—1231) lub za jego następców w mieście Verden.

T U R Y N G I A

259. Rycerz na koniu jadący w lewo, z chorągwią i trójkątną tarczą. Podwójny otok. W jednym z otoków fragment napisu: ...A N N.....

W a g a: 0,378 (uł.) g, ϕ 36 mm

1 szt.

Hävernicks, tab. VI, nr 378 (tylko większy).

Brakteat bliżej nieokreślony.

260. Rycerz na koniu z trójkątną tarczą na piersi. Pozostała część rysunku nieczytelna.

W a g a: 0,310 (uł.) g, ϕ ok. 30 mm

1 szt.

Techniką odpowiada monetom turyngskim.

261. Postać siedząca na wprost. W lewej ręce trzyma gałązkę z czterema kulkami, pod gałązką pierścień.

W a g a: 0,217 (uł.), 0,322 (uł.) g, ϕ ok. 27 mm

2 szt.

Gum. B. 1.

262. Postać siedząca na wprost. W prawej ręce trzyma krzyż, w lewej ręce trzyma trójliść. Wyobrażenia umieszczone są na kwadracie.

W a g a: 0,139 (uł.), 0,149 (pół), 0,160 (uł.), 0,176 (uł.), 0,190 (pół), 0,209 (pół), 0,274 (uł.), 0,398 (uł.), 0,418 g, ϕ 27 mm

9 szt.

Podobny — Gum. B. 2.

263. Postać siedząca na wprost. W każdej ręce trzyma krzyż umieszczony na kwadracie.

- W a g a: 0,539 (uł.), 0,622 g, ϕ 26 mm 2 szt.
 Technika odpowiadają monetom turyngskim.
264. Postać siedząca na wprost. W prawej ręce trzyma pięciolist-
 ną gałązkę.
 W a g a: 0,222 (uł.), 0,306 (uł.) g, ϕ 26 mm 2 szt.
 Gum. B. 7.
265. Postać siedząca na wprost. W prawej ręce trzyma pastorał,
 w lewej trzyma krzyż. Otok perełkowy. NapisARDVZ·C.
 W a g a: 0,352 (pół) g, ϕ ok. 32 mm 1 szt.
 Mader, tab. V, nr 92.
 Brakteat biskupa Naumburga.
266. Postać siedząca na wprost, w koronie. W prawej ręce trzyma
 pastorał, w lewej ręce trzyma lilie. Otok perełkowy.
 W a g a: 0,346 g, ϕ 33 mm 1 szt.
 Brakteat techniką odpowiada monetom turyngskim.
267. Postać stojąca na wprost. W prawej ręce trzyma miecz, pod
 nim pierścień. Otok perełkowy, w nim gwiazda.
 W a g a: 0,270 (pół) g, ϕ 30 mm 1 szt.
 Brakteat techniką odpowiada monetom turyngskim.
268. Postać siedząca na wprost. W lewej ręce trzyma lilie.
 W a g a: 0,180 (uł.), 0,305 (uł.) g, ϕ (?) 2 szt.
 Podobny — Gum. B. 10.
269. Postać siedząca na wprost. W każdej ręce trzyma potrójny
 krzyż.
 W a g a: 0,173 (pół), 0,456 (uł.) g, ϕ (?) 2 szt.
 Brakteaty techniką odpowiadają monetom turyngskim.
270. Postać siedząca na wprost. W lewej ręce trzyma chorągiew.
 W a g a: 0,267 (pół) g, ϕ 26 mm 1 szt.
 Podobny — Przypkowski B. 9.
271. Postać siedząca na wprost. W lewej ręce trzyma krzyż
 umieszczony na kuli. Na brzegu dwie kulki.
 W a g a: 0,210 (uł.) g, ϕ (?) 1 szt.
 Podobny — Gum. B. 13.

D. CZECHY I MORAWY

272. Postać stojąca na wprost. W każdej ręce krzyż na długim
 trzonku zakończonym strzałką.
 W a g a: 0,039 (uł.), 0,101 (uł.), 0,162 (uł.) 0,429, 0,736 g,
 ϕ 19 mm 5 szt.
 Gum. R. 152, Gum. B. 64, Przypkowski B. 30, Fiala CD.
 tab. XXXII, nr 15.

- Według Fiali brakteaty bite za panowania Otokara II (1248 — 1278).
273. Głowa na wprost w koronie utworzonej z trzech pałek. Dookoła głowy wieniec z faliście ułożonych „plytek”, pomiędzy którymi dwanaście kulek.
 W a g a: 0,665 g, ϕ 18 mm 1 szt.
 Fiala CD, tab. XXXII, nr 8, Gum. B. 67.
 Według Fiali brakteat bity za panowania Otokara II (1248 — 1278).
274. Postać na wprost. W lewej ręce trzyma proporzec.
 W a g a: 0,183 (uł.), 0,224 ($\frac{1}{4}$ cz.) g, ϕ (?) 2 szt.
 Podobny — Fiala CD, tab. XXVII, nr 9, podobny — Haupt O. tab. I, nr 13.
 Fiala podobne brakteaty zalicza do emisji Otokara II (1248 — 1278), a Haupt do miśnieńskich margrafów z lat 1200 — 1230. Wydaje się jednak, że brakteaty te techniką bardziej zbliżone są do monet Otokara II (?).
275. Blżej nieokreślone zwierzę kroczące w prawo.
 W a g a: 0,142 ($\frac{1}{4}$ cz.) g, ϕ (?) 1 szt.
 Podobny — Fiala CD, tab. XXII, nr 34, podobny — Gum. B. 62.
 Według Fiali podobny brakteat bity za panowania Otokara II (1248 — 1278).
276. Zwierzę kroczące w lewo.
 W a g a: 0,164 (pół) g, ϕ 16 mm 1 szt.
 Podobny — Fiala CD, tab. XXXII, nr 16, podobny — Przypkowski B. 18.
 Według Fiali podobny brakteat bity za panowania Wacława II (1278 — 1305).
277. Pomiedzy dwoma łukami, z których każdy na wierzchołku posiada krzyż, stoi wieża z trójkątnym dachem. Pod łukiem z prawej głowa na wprost w koronie z trzema kulkami, z lewej głowa zwrócona w prawo także w koronie. Pomiedzy głowami pionowa linia. Pod główkami odwrócone łuki, pomiedzy nimi odwrócona litera U.
 W a g a: 0,066 (uł.), 0,097 (uł.), 0,154 (pół), 0,160 (pół zniszcz.) 0,189 (uł.), 0,245 (pół), 0,270 (pół) g, ϕ 22 mm 7 szt.
 Bahrfeldt Borne, tab. XXIII, nr 120, Beyer W. 287, Przypkowski, B. 26, podobny — Gum. B. 63.
 Brakteaty bliżej nieokreślone.
278. Jak wyżej, tylko głowa z lewej nieco w innej koronie.

- W a g a: 0,169 (pół) g, ϕ 22 mm 1 szt.
 Bahrfeldt Borne, tab. XXIII, nr 120 odm.
279. Awers — głowa na wprost w koronie. Spod korony wychodzą loki. Rewers — ośmioramienna gwiazda. Pozostała część rysunku nieczytelna.
 W a g a: 0,500 (uł.) g, ϕ 15 mm 1 szt.
 Awers odpowiada brakteatowi u Fiali CD, tab. XXXII, nr 5.

E. WĘGRY

280. Głowa w otoku (?), dookoła którego napis:A.R.E ...
 W a g a: 0,092 (uł.) g, ϕ (?) 1 szt.
 Gum. R. 159, Rethy-Probszt, tab. XV, nr 280.
 Brakteat bity za panowania króla Beli IV (1235 — 1270).

F. NIEOKREŚLONE

281. Krzyż, którego dwa przeciwległe ramiona tworzą kwiaty lili, a dwa pozostałe tworzą grubą belkę.
 W a g a: 0,246 g, ϕ 18 mm 1 szt.
282. Fragment monety, na niej wyobrażenie dwóch małych krzyży kawalerskich.
 W a g a: 0,145 (uł.) g, ϕ (?) 1 szt.
 Brakteat mocno zniszczony.
283. Krzyż utworzony z podwójnych linii, w dwóch rogach dwie sześcioramienne gwiazdy i w dwóch pozostałych dwie kulki.
 W a g a: 0,098 g, ϕ 11 mm 1 szt.
284. Korona (?) złożona z dwóch krzyży (?), pomiędzy nimi znajduje się bliżej nieokreślone wyobrażenie.
 W a g a: 0,205 (uł.) g, 18,5 mm 1 szt.
 Brakteat przypomina monety krzyżackie (?).
285. Lilia, której środkowy liść jest w kształcie belki.
 W a g a: 0,064 (uł.) g, ϕ ok. 14 mm 1 szt.
286. Kielich (?) na długiej nóżce rozszerzonej u dołu, w środku gwiazda. Po bokach kielicha dwie kulki, a przy nim zwisające do dołu dwie kulki.
 W a g a: 0,134 (uł.) g, ϕ 19 mm 1 szt.
287. Dwie linie tworzące jakby odwrócone łuki. Widoczne dwie kulki.
 W a g a: 0,101 (pół) g, ϕ 19 mm 1 szt.
288. W środku kulka, zwrócona ostrzem do niej strzała, gwiazda i pałka.
 W a g a: 0,113 g, ϕ 17 mm 1 szt.

289. Bliżej nieokreślone wyobrażenie, prawdopodobnie zwierzę zwrócone w lewo.
W a g a: 0,244 (pół) g, ϕ 22 mm 1 szt.
290. Orzeł w koronie, z głową zwróconą w prawo, przed nią kulka. Skrzydła rozłożone z zaznaczonymi piórami.
W a g a: 0,147 (uł.) g, ϕ 18 mm 1 szt.
291. Paw kroczący w prawo, z zaznaczonym jednym piórem na głowie i dwoma w ogonie.
W a g a: 0,200 g, ϕ 16 mm 1 szt.
- 292.* Słoń kroczący w lewo, z trąbą spuszczoną w dół, na grzbiecie dywanik, na którym znajduje się baszta.
W a g a: 0,217 g, ϕ 13 mm 1 szt.
293. Ptak kroczący w lewo, z głową ukoronowaną i odwróconą do tyłu. W ogonie zaznaczone cztery pióra, przy głowie trzy kulki, przy łapach dwie kulki, pod ogonem cztery kulki.
W a g a: 0,208 g, ϕ 20 mm 1 szt.
294. Głowa ptaka (?) zwrócona w prawo.
W a g a: 0,087 g, ϕ 14 mm 1 szt.
295. Lew stojący na dwóch łapach zwrócony w lewo, z ogonem zawiniętym do góry.
W a g a: 0,148(uł.) g, ϕ 17 mm 1 szt.
296. Lew kroczący w prawo.
W a g a: 0,092 g, ϕ 15 mm 1 szt.
297. Lew stojący na dwóch łapach zwróconych w lewo, z ogonem zawiniętym do góry.
W a g a: 0,227 (pół) g, ϕ 24 mm 1 szt.
298. Głowa wołu na wprost, pomiędzy rogami wieża z trójkątnym dachem.
W a g a: 0,127 g, ϕ 16 mm 1 szt.
299. Głowa na wprost, z prawej strony przy pysku kulka.
W a g a: 0,184 (uł.) g, ϕ 17 mm 1 szt.
300. Schematycznie utworzona głowa, przy pomocy dwóch kulek i półokrągłej kreski tworzącej usta.
W a g a: 0,200 g, ϕ 14 mm 1 szt.
301. Duża głowa na wprost. Z prawej strony pierścien. Pod głową dwie linie tworzące dwa pola. W każdym z nich pierścien.
W a g a: 0,280 g, ϕ 19 mm 1 szt.

* Brakteat Nr 292 umieszczony wśród monet nieokreślonych należy włączyć do grupy brakteatów węgierskich obok brakteatu Nr 280. Monetę taką Rethy-Probszt tab. XXI, nr 50 zalicza do emisji Beli IV (1235—1270), a Unger tab. VIII, nr 104 przesuwa ją do emisji Beli III (1172 — 1196).

302. Głowa na wprost w czapce ze szpicem, spod której wychodzą loki. Twarz długa, oczy zaznaczone dwoma dużymi kulkami, krótka rozdwojona szyja.
W a g a: 0,073 (uł.), 0,112 (uł.), 0,176 g, ϕ 18 mm 3 szt.
303. Głowa na wprost, z lokami po bokach. Nad głową łeb sarny.
W a g a: 0,165 g, ϕ 15 mm 1 szt.
304. Głowa na wprost, z prawej strony trzy kulki tworzące jakby wieżyczkę.
W a g a: 0,118 (uł.) g, ϕ 14 mm 1 szt.
305. Głowa wołu na wprost. Z prawej strony lilia (?), z lewej strony proporzec (?).
W a g a: 0,102 (uł.), 0,134 g, ϕ 13,5 mm 2 szt.
306. Głowa na wprost z włosami zaznaczonymi kulkami. Broda zaznaczona przy pomocy dwóch kulek.
W a g a: 0,062 (uł.) g, ϕ ok. 15 mm 1 szt.
307. Głowa na wprost w koronie. Z prawej strony lilia (?), z lewej strony krzyż. Zaznaczona krótka szyja.
W a g a: 0,112 (uł.) g, ϕ ok. 15 mm 1 szt.
308. Głowa z prawej strony baszty. Baszta stojąca na półksiężycu zwróconym rogami do góry.
W a g a: 0,083 (uł.) g, ϕ (?) 1 szt.
309. Głowa z rozdwojoną szyją znajdująca się pod bramą.
W a g a: 0,065 (uł.) g, ϕ ok. 15 mm 1 szt.
310. Fragment głowy, po obu jej bokach krzyż. Krzyże te są utworzone z kulek.
W a g a: 0,040 (uł.) g, ϕ 15 mm 1 szt.
311. Fragment głowy z długimi włosami.
W a g a: 0,056 (uł.) g, ϕ (?) 1 szt.
312. Pod łukiem ukoronowana głowa. Na łuku baszta (?). Z prawej strony krzyż, z lewej strony wić (?).
W a g a: 0,041 (uł.) g, ϕ ok. 13 mm 1 szt.
313. Na łuku słupek (?). Z prawej strony na łuku gwiazda i półksiężyc z lewej strony krzyż. Pod łukiem prawdopodobnie głowa.
W a g a: 0,040 g, ϕ 14 mm 1 szt.
Prawdopodobnie obol.
314. Głowa pod łukiem. Na łuku sześć krzyży.
W a g a: 0,135 (uł.) g, ϕ ok. 18 mm 1 szt.
315. Dwa łuki odwrócone od siebie. Pomiedzy nimi, po bokach, po jednej wieży z kopulastym dachem zakończonym kulka. Pod górnym łukiem gwiazda.
W a g a: 0,174 g, ϕ 17 mm 1 szt.

316. Głowa na wprost w koronie. Z lewej strony kulka.
W a g a: 0,127 g, ϕ 15 mm 1 szt.
317. Pod łukiem głowa wołu. Na łuku wieża. Po bokach dwie wi-
ci (?).
W a g a: 0,114 g, ϕ 15 mm 1 szt.
318. Pomiędzy dwoma krzyżami głowa.
W a g a: 0,179 (uł.) g, ϕ 20 mm 1 szt.
319. Na łuku wieża z trójkątnym dachem zakończona kulką.
Pozostała część rysunku nieczytelna.
W a g a: 0,053 (pół) g, ϕ 14 mm 1 szt.
320. Fragment wieży z trójkątnym dachem, z lewej strony trój-
kąt.
W a g a: 0,098 (pół) g, ϕ 17 mm 1 szt.
321. Brama pod nią krzyż. Na bramie popiersie biskupa na wprost.
W prawej ręce trzyma pastorał, w lewej trzyma krzyż, obok
niego drugi krzyż.
W a g a: 0,053 (pół) g, ϕ 14 mm 1 szt.
322. Na łuku fragment baszty, z prawej strony wieża z dachem
zakończonym kulką. Pozostała część monety zniszczona.
W a g a 0,283 (pół) g, ϕ 26 mm 1 szt.
- Podobny — Haupt K. tab. 15, nr 20 — 21.
Brakteat niemiecki bliżej nieokreślony.
323. Na łuku fragment baszty (?), z lewej strony głowa biskupa.
Pod łukiem fragment głowy.
W a g a: 0,239 (pół) g, ϕ 24 mm 1 szt.
324. Wieża z trójkątnym dachem, po obu jej stronach kulka. Z le-
wej strony mała główka.
W a g a: 0,041 (uł.), 0,093 (pół) g, ϕ ok. 16 mm 2 szt.
325. Postać siedząca na wprost, w koronie na głowie.
W a g a: 0,145 (uł.) g, ϕ 14 mm 1 szt.
326. Postać siedząca na wprost, w trójkątnej infule na głowie
w środku infuły kulka. W prawej ręce trzyma krzyż.
W a g a: 0,196 (uł.) g, ϕ (?) 1 szt.
- Brakteat biskupi.
327. Postać biskupa siedząca na wprost, w trójkątnej infule na
głowie. W prawej ręce trzyma pastorał, w lewej ręce krzyż.
Po bokach na półłukach dwie wieże z kopulastymi dachami,
z których każdy jest zakończony kulką.
W a g a: 0,435 (uł.) g, ϕ 26 mm 1 szt.
- Brakteat biskupi bliżej nieokreślony.
328. Postać siedząca na wprost, w koronie na głowie. Spod koro-

- rony wychodzą loki. W lewej ręce trzyma bliżej nieokreślone zwierzę (?). Pozostała część rysunku nieczytelna.
 W a g a: 0,444 g, ϕ 27 mm 1 szt.
 Prawdopodobnie brakteat pochodzący z mennicy czeskiej.
329. Postać siedząca na wprost, w koronie na głowie. W prawej ręce trzyma wieżę z trójkątnym dachem.
 W a g a: 0,438 (pół) g, ϕ 38 mm 1 szt.
330. Postać siedząca na wprost, z lilią w prawej ręce. W otoku pierścień.
 W a g a: 0,197 (uł.) g, ϕ (?) 1 szt.
 Brakteat pochodzący prawdopodobnie z mennicy niemieckiej.
331. Na półluku popiersie stojące na wprost. Z lewej strony wieża (?), z prawej strony krzyż.
 W a g a: 0,073 (uł.) g, ϕ ok. 16 mm 1 szt.
332. Postać stojąca na wprost. W lewej ręce trzyma lilię, w prawej ręce krzyż. Duża głowa, tułów skrócony.
 W a g a: 0,083 (uł.) g, ϕ ok. 16 mm 1 szt.
 Być może naśladownictwo polskie monet brandenburskich (?).
333. Postać stojąca na wprost, z lokami na głowie, w marszczony spódnicy. W prawej ręce trzyma krzyż.
 W a g a: 0,092 (pół) g, ϕ ok. 17 mm 1 szt.
334. Popiersie na wprost o bardzo dużej głowie. Z obu stron głowy gwiazda.
 W a g a: 0,141 (uł.), 0,212 (uł.) g, ϕ ok. 27 mm 2 szt.
 Podobny — Beyer W. 225.
335. Postać stojąca na wprost, w koronie na głowie, z dwoma wiciami w rękach.
 W a g a: 0,104 (uł.) g, ϕ ok. 16 mm 1 szt.
336. Postać siedząca na wprost. Pozostała część rysunku nieczytelna.
 W a g a: 0,157 (uł.) g, ϕ 17 mm 1 szt.
 Prawdopodobnie moneta brandenburska (?).
337. Postać stojąca na wprost w infule na głowie. Przy lewej nodze baszta.
 W a g a: 0,419 (uł.) g, ϕ 21,5 mm 1 szt.
 Brakteat ten techniką przypomina monety niemieckie bliżej nieokreślone.
338. Prawdopodobnie bliżej nieokreślone zwierzę (?), obok budowli (?). Otok perełkowy.
 W a g a: 0,258 (pół), 0,287 (pół), 0,291 (pół) g, ϕ 24 mm 3 szt.
339. Krążki puste przygotowane do wybicia monet.
 W a g a: 0,190, 0,202, 0,213 g, ϕ 18 mm 3 szt.

TABELA PORÓWNAWCZA

Skarb brakteatów z Radzanowa, woj. Ciechanów dostarcza nam bardzo ciekawego materiału numizmatycznego. Jest to najmłodszy z dotychczas znanych zespołów monet XIII-wiecznych. W skarbie tym wyróżniono szereg nowych, nieznanych dotąd typów, wystąpiły także monety bite w wielu krajach i prowincjach nieraz bardzo odległych od Mazowsza.

Bardzo interesująco przedstawia się skarb z Radzanowa porównany z innymi znaleziskami monet XIII-wiecznych z terenu Polski. W celach porównawczych dla skarbu z Radzanowa uwzględniono skarby brakteatów z Wielenia i Brzegów. W skład skarbów z Wielenia i Brzegów wchodziły monety polskie o identycznych lub podobnych typach jak w Radzanowie. Jeżeli chodzi o monety obce to monety ze skarbu z Radzanowa są podobne do zespołu monet z Brzegów. Szczególnie duże podobieństwo zauważa się wśród monet czeskich i morawskich, turyngskich.

W zamieszczonej tablicy porównawczej oznaczono poszczególne typy monet z II części skarbu opisanego wyżej oraz typy podobne lub identyczne z I części skarbu z Radzanowa opisanego przez M. Gumowskiego w 1937 r., a także skarbów z Brzegów i Wielenia.

Lp.	Radzanów I ¹	Radzanów II ²	Brzegi ³	Wieleni ⁴
1.	1	1	Gum. B. 59	13
2.	2	2	—	—
3.	4	3	—	—
4.	5	4	—	17
5.	6	5	—	16
6.	—	6	—	—
7.	—	7	Gum. B. 78	20
8.	7	8	—	—
9.	8	9	—	60
10.	—	10	—	—
11.	9	11	Przyp. B. 36	42
12.	10	12	—	—
13.	—	13	—	110
14.	—	13a	Przypk. B. 42	podobny-110-116
15.	11	14	—	—
16.	12	15	Gum. B. 69, Przypk. B. 32	—
17.	—	16	—	podobny-32-33
18.	14	17	Gum. B. 70, Przypk. B. 33	37
19.	—	18	—	—
20.	—	19	Gum. B. 90	podobny-94
21.	15	20	Gum. B. 74, Przypk. B. 37	podobny-80
22.	—	21	Gum. B. 75, Przypk. B. 38	—
23.	—	21a	—	—
24.	17	22	—	—
25.	—	23	—	—
26.	18	24	—	—

Lp.	Radzanów I ¹	Radzanów II ²	Brzezi ³	Wielen ⁴
27.	podobny-19	25	—	69
28.	20	26	Gum. B. 80	75
29.	podobny-21	27	Gum. B. 81, Przypk. B. 40	72
30.	—	28	—	—
31.	22	29	—	82
32.	23	30	podobny — Gum. B. 85	77
33.	—	31	Gum. B. 87	86
34.	—	32	podobny — Gum. B. 88	81
35.	podobny-24	33	—	podobny-56
36.	25	34	—	—
37.	—	35	Gum. B. 83	84
38.	26	36	Gum. B. 84	85
39.	—	37	—	podobny-93
40.	—	38	Gum. B. 93	—
41.	—	39	Gum. B. 96	—
42.	—	40	—	—
43.	27	41	Przypk. Bz. 62	98
44.	—	42	—	—
45.	—	43	—	—
46.	28	44	Gum. B. 95	—
47.	—	45	—	—
48.	29	46	—	—
49.	—	47	—	—
50.	30	48	—	—
51.	31	49	Gum. B. 101	—
52.	—	50	Gum. B. 98, Przypk. B. 47	104
53.	35	51	—	—
54.	—	52	—	—
55.	37	53	Gum. B. 106, Przypk. B. 50	—
56.	38	54	—	—
57.	39	55	Gum. B. 108	124
58.	—	56	—	129
59.	—	57	Gum. B. 104	—
60.	—	58	podobny — Gum. B. 94	—
61.	—	59	Gum. B. 132	—
62.	—	60	podobny — Gum. B. 132	—
63.	—	61	—	—
64.	41	62	—	234
65.	42	63	—	—
66.	—	64	—	—
67.	—	65	—	podobny-235
68.	—	66	—	—
69.	—	67	—	—
70.	43	68	—	podobny-187
71.	podobny-44	69	—	—
72.	45	70	—	podobny-185
73.	46	71	podobny — Przyp. B. 56	185

Lp.	Radzanów I ¹	Radzanów II ²	Brzezi ³	Wieleń ⁴
74.	—	72	—	—
75.	51	73	Gum. B. 111, Przypk. B. 53	148
76.	52	74	—	149
77.	—	75	—	—
78.	—	76	—	—
79.	—	77	—	—
80.	53	78	—	podobny-145
81.	—	79	—	—
82.	—	80	—	135
83.	54	81	Gum. B. 113, Przypk. B. 54	—
84.	—	82	—	—
85.	55	83	—	—
86.	57	84	Gum. B. 109, Przypk. B. 52	podobny-138
87.	—	85	—	—
88.	58	86	Gum. B. 110	podobny-136
89.	59	87	—	—
90.	—	88	—	—
91.	—	89	—	—
92.	—	90	—	—
93.	60	91	—	—
94.	61	92	—	—
95.	62	93	Gum. B. 151, Przypk B. 73	—
96.	—	94	Gum. B. 148	—
97.	64	95	—	—
98.	65	96	Przypk. B. 55	187
99.	67	97	—	—
100.	—	98	—	—
101.	—	99	Gum. B. 115	—
102.	—	100	—	—
103.	—	101	—	—
104.	—	102	—	175
105.	72	103	—	podobny-207
106.	—	104	—	—
107.	—	105	—	—
108.	75	106	—	—
109.	podobny-76	107	Gum. B. 126, Przypk. B. 58	203
110.	—	108	—	—
111.	—	109	—	—
112.	70	110	—	—
113.	—	111	—	—
114.	—	112	—	podobny-201
115.	77	113	—	—
116.	—	114	—	—
117.	78	115	Gum. B. 128, Przypk. B. 59	216
118.	—	116	—	—
119.	—	117	—	—
120.	—	118	—	—

Lp.	Radzanów I ^a	Radzanów II ^a	Brzezi ^a	Wielen ^a
121.	—	119	Przypek. B. 61	—
122.	—	120	—	—
123.	84	121	—	—
124.	85	122	Gum. B. 130	—
125.	86	123	—	—
126.	88	124	—	—
127.	90	125	Gum. B. 135, Przypek. B. 64	—
128.	—	126	—	—
129.	89	127	Gum. B. 136	—
130.	91	128	—	—
131.	—	129	—	—
132.	97	130	Przypek. B. 62	221
133.	—	131	—	—
134.	98	132	Gum. B. 134	—
135.	—	133	—	222
136.	36	134	—	—
137.	109	135	—	—
138.	82	136	—	—
139.	93	137	—	—
140.	95	138	Gum. B. 150	podobny-284
141.	99	139	—	—
142.	100	140	Gum. B. 137, Przypek. B. 67	—
143.	—	141	—	—
144.	102	142	—	—
145.	103	143	Gum. B. 140	246
146.	105	144	—	271
147.	—	145	—	—
148.	106	146	—	—
149.	107	147	Przypek. B. 31	265
150.	108	148	—	podobny-276
151.	—	149	Przypek. B. 69	273
152.	111	150	—	—
153.	—	151	—	—
154.	112	152	Gum. B. 58	podobny-51
155.	—	153	—	—
156.	—	154	—	—
157.	—	155	—	—
158.	—	156	—	—
159.	—	157	—	—
160.	—	158	—	—
161.	114	159	Gum. B. 57, Przypek. B. 12	281
162.	113	160	—	280
163.	—	161	—	—
164.	117	162	—	—
165.	—	163	—	—
166.	—	164	—	114
167.	podobny-118	165	—	—

Lp.	Radzanów I ¹	Radzanów II ²	Brzezi ³	Wieleń ⁴
168.	115	166	Przyrk. B. 34	6
169.	—	167	—	—
170.	—	168	—	—
171.	—	169	—	—
172.	—	170	—	—
173.	—	171	—	—
174.	—	172	—	—
175.	—	173	—	—
176.	—	174	—	—
177.	—	175	—	—
178.	—	176	—	—
179.	—	177	—	—
180.	147	178	—	—
181.	—	179	—	—
182.	—	180	—	239
183.	—	181	—	—
184.	126	182	—	—
185.	149	183	—	—
186.	134	184	—	—
187.	—	185	Gum. B. 49	—
188.	—	186	—	—
189.	123	187	—	—
190.	—	188	—	—
191.	136	189	—	—
192.	—	190	—	—
193.	—	191	—	—
194.	podobny-128	192	—	—
195.	127	193	—	podobny-260
196.	—	194	—	—
197.	124	195	—	—
198.	125	196	—	264
199.	129	197	—	—
200.	130	198	—	—
201.	132	199	—	—
202.	122	200	—	—
203.	139	201	—	—
204.	—	202	—	podobny-257
205.	—	203	—	—
206.	—	204	—	—
207.	151	205	—	—
208.	—	206	—	—
209.	141	207	—	—
210.	135	208	—	262
211.	131	209	—	—
212.	144	210	podobny — Przyrk. Bz. 27	255
213.	—	211	—	—
214.	—	212	—	—

Lp.	Radzanów I ^a	Radzanów II ^a	Brzegi ^a	Wieleń ^a
215.	—	213	—	—
216.	140	214	—	—
217.	—	215	—	—
218.	—	216	—	—
219.	—	217	—	—
220.	—	218	—	—
221.	—	219	—	—
222.	—	220	—	—
223.	—	221	—	—
224.	—	222	Gum. B. 37	—
225.	—	223	odm. 37	—
226.	—	224	—	—
227.	—	225	—	—
228.	—	226	—	—
229.	—	227	—	—
230.	—	228	—	—
231.	—	229	—	—
232.	—	230	—	—
233.	154	231	—	—
234.	155	232	—	—
235.	—	233	—	240
236.	—	234	—	—
237.	—	235	—	—
238.	—	236	—	—
239.	—	237	—	—
240.	—	238	—	—
241.	—	239	—	—
242.	—	240	—	—
243.	—	241	—	—
244.	—	242	—	—
245.	—	243	—	—
246.	83	244	Gum. B. 131	—
247.	—	245	—	—
248.	—	246	Gum. B. 55	—
249.	—	247	—	—
250.	—	248	—	—
251.	—	249	—	—
252.	—	250	—	—
253.	—	251	—	—
254.	—	252	—	—
255.	—	253	—	—
256.	—	254	—	—
257.	156	255	—	—
258.	157	256	—	—
259.	158	257	—	—
260.	153	258	Gum. B. 35, Przypk. B. 11	—
261.	—	259	—	—

Lp.	Radzanów I ¹	Radzanów II ²	Brzezi ³	Wieleń ⁴
262.	—	260	—	—
263.	—	261	Gum. B. 1	—
264.	—	262	podobny — Gum. B. 2	—
265.	—	263	—	—
266.	—	264	Gum. B. 7	—
267.	—	265	—	—
268.	—	266	—	—
269.	—	267	—	—
270.	—	268	podobny — Gum. B. 10	—
271.	—	269	—	—
272.	—	270	podobny — Przypk. B. 9	—
273.	—	271	podobny — Gum. B. 13	—
274.	152	272	Gum. B. 64, Przypk. Bz. 30	—
275.	—	273	Gum. B. 67	—
276.	—	274	—	—
277.	—	275	podobny — Gum. B. 62	—
278.	—	276	podobny — Przypk. B. 18	—
279.	—	277	Przypk. B. 26, podobny — — Gum. B. 63	287
280.	—	278	—	—
281.	—	279	—	—
282.	159	280	—	—
283.	—	281	—	—
284.	—	282	—	—
285.	—	283	—	—
286.	—	284	—	—
287.	—	285	—	—
288.	—	286	—	—
289.	—	287	—	—
290.	—	288	—	—
291.	—	289	—	—
292.	—	290	—	—
293.	—	291	—	—
294.	—	292	—	—
295.	—	293	—	—
296.	—	294	—	—
297.	—	295	—	—
298.	—	296	—	—
299.	—	297	—	—
300.	—	298	—	—
301.	—	299	—	—
302.	—	300	—	—
303.	—	301	—	—
304.	—	302	—	—
305.	—	303	—	—
306.	—	304	—	—
307.	—	305	—	—

Lp.	Radzanów I ¹	Radzanów II ²	Brzezi ³	Wieleń ⁴
308.	—	306	—	—
309.	—	307	—	—
310.	—	308	—	—
311.	—	309	—	—
312.	—	310	—	—
313.	—	311	—	—
314.	—	312	—	—
315.	—	313	—	—
316.	—	314	—	—
317.	—	315	—	—
318.	—	316	—	—
319.	—	317	—	—
320.	—	318	—	—
321.	—	319	—	—
322.	—	320	—	—
323.	—	321	—	—
324.	—	322	—	—
325.	—	323	—	—
326.	—	324	—	—
327.	—	325	—	—
328.	—	326	—	—
329.	—	327	—	—
330.	—	328	—	—
331.	—	329	—	—
332.	—	330	—	—
333.	—	331	—	—
334.	—	332	—	—
335.	—	333	—	—
336.	—	334	—	225
337.	—	335	—	—
338.	—	336	—	—
339.	—	337	—	—
340.	—	338	—	—
341.	3	—	—	—
342.	13	—	—	—
343.	16	—	—	—
344.	32	—	—	—
345.	33	—	—	—
346.	34	—	—	—
347.	40	—	podobny — Przypek. B. 51	podobny-125
348.	47	—	—	—
349.	48	—	—	podobny-159
350.	49	—	—	131
351.	50	—	—	—
352.	56	—	—	—
353.	63	—	—	—
354.	66	—	podobny — Gum 117, Przypek. B. 57	podobny-172

Lp.	Radzanów I ¹	Radzanów II ²	Brzezi ³	Wieleń ⁴
355.	68	—	—	—
356.	69	—	podobny — Przypk. B. 63	—
357.	71	—	—	—
358.	73	—	—	—
359.	74	—	—	podobny-204
360.	79	—	—	—
361.	80	—	—	—
362.	81	—	—	—
363.	87	—	—	—
364.	92	—	—	—
365.	94	—	—	—
366.	96	—	—	—
367.	101	—	—	—
368.	104	—	—	—
369.	110	—	—	—
370.	116	—	—	—
371.	119	—	—	—
372.	120	—	—	—
373.	121	—	—	—
374.	133	—	—	podobny-231
375.	137	—	—	podobny-258
376.	138	—	—	—
377.	142	—	—	—
378.	143	—	—	—
379.	145	—	—	—
380.	146	—	—	—
381.	148	—	—	—
382.	150	—	—	—

¹) M. G u m o w s k i, Wykopalisko brakteatów z Radzanowa, WNA, t. XIX, 1937 r.

²) Skarb, którego dotyczy niniejsze opracowanie.

³) M. G u m o w s k i, Wykopalisko monet z XIII w. w Brzegach nad Nidą, Kraków 1917; T. P r z y p k o w s k i, Wykopalisko monet XIII w. w Brzegach n. Nidą, WNA, 1924, s. 65 — 71; T. P r z y p k o w s k i, Drugi przyczynek do wykopaliska monet XIII w. w Brzegach nad Nidą, WNA, 1922, s. 37 — 44.

⁴) K. B e y e r, Wykopalisko wieleńskie, Warszawa 1876.

PODSUMOWANIE

Skarb z Radzanowa (gm. Radzanów, woj. Ciechanów) zawiera monety o najróżniejszych wyobrażeniach, wielkościach, wagach, technikach świadczących o ich różnym pochodzeniu. Zostały one podzielone na sześć grup.

- A. Polska
- B. Państwo krzyżackie
- C. Niemcy
- D. Czechy i Morawy
- E. Węgry
- F. Nieokreślone

Drugą charakterystyczną cechą skarbu jest to, że składa się on w większości z monet bez napisów. Należy również zwrócić uwagę na ważny fakt występowania tutaj stosunkowo dużej ilości typów monet. Na ogólną liczbę 1209 monet — obydwu części skarbu radzanowskiego, opisaną przez prof. M. Gumowskiego w roku 1937 oraz obecnie opisywanej wydzielono 384 typy. Największa liczba egzemplarzy jednego typu wynosi 77 monet: są to mianowicie brakteaty z nr. 5, zaliczone do grupy monet polskich, które Beyer uważa za śląskie, a Gumowski za nieokreślone i datuje na II poł. XIII w. Wydaje się prawdopodobne, że brakteaty te pochodzą z mennicy oleśnickiej, za czym przemawia m. in. fakt, że motyw krzyża z półksiężycem był kontynuowany na późniejszych kwartnikach bitych w tej mennicy za Henryka Głogowskiego. Przeważająca jednak liczba typów z Radzanowa odznacza się znacznie mniejszą ilością egzemplarzy monet, najczęściej 2 — 3 sztuki.

Podczas ustalania poszczególnych typów brano pod uwagę nie tylko różnice w rysunku stempla, ale także różnice średnicy monet.

Najliczniejszą grupę w omawianym skarbie stanowią monety polskie, które choć ilościowo przewyższają wszystkie pozostałe grupy monet, natomiast wagowo ustępują monetom niemieckim. Do zespołu monet polskich zostały zaliczone również brakteaty śląskie i pomorskie, mimo że dzielnice te stanowiły odrębne terytoria państwowe w omawianym okresie.

Charakterystyczną cechą skarbu z Radzanowa, nie zaobserwowaną na taką skalę w innych skarbach monet z XIII w. na ziemiach polskich jest występowanie podwójnych jednostek tego samego brakteatu (jako cały nominał i jego obol). Znane są również tutaj przykłady występowania monet w potrójnych jednostkach monetarnych, np. nr 62, 63, 64.

W grupie monet polskich, po uwzględnieniu odpowiednich danych, wyodrębniono 151 typów. Kilka z nich budzi pewne wątpliwości co do

ich pochodzenia, np., nr 21 a — wielkością krążka odpowiada brakteatom nr 20, rysunkiem stempla bardzo zbliżony jest do nr. 20 i 21, ale waga zdecydowanie przewyższa te ostatnie i jest ponad dwukrotnie wyższa od najcięższego brakteatu z nr. 20. Brakteaty z podobnym wyobrażeniem znane są ze Śląska, ale mają tam nieco inną technikę stempla.

Większość brakteatów zaszeregowanych do grupy polskiej znana jest już z innych skarbów monet z XIII w. Brakteaty polskie tutaj znajdujące się są w przeważającej części bez napisów: oprócz nr 93 z napisem ADIZL i nr 135 z napisem IUAU (IOAN). Najbardziej wątpliwe są monety z wyobrażeniem postaci. Brakteaty takie zaliczono tutaj do polskich, biorąc pod uwagę ich wagę i dość prymitywny rysunek stempla, a nie do monet brandenburskich, których być może są jedynie naśladownictwem. Znaczną część monet z tej grupy można, przy obecnym stanie wiedzy, tylko ogólnie określić jako polskie bez bliższego zaklasyfikowania ich do konkretnych dzielnic.

W XIII wieku na skutek rozwoju sił wytwórczych wzrasta handel lokalny i między dzielnicami. Jednocześnie wzrasta zapotrzebowanie na monetę. Fakt ten spowodował pojawienie się analogicznych motywów wyobrażeń na monetach pochodzących nie tylko z różnych dzielnic w obrębie ziem polskich, ale również z innych krajów. Przyczyną tych podobieństw prawdopodobnie był brak koncepcji tworzenia nowych wyobrażeń na monetach. Istnieją pewne motywy wyobrażeń, wspólne dla wielu dzielnic Polski, a także poza jej granicami, np. motyw głowy wołu, lilii, orła itp. To podobieństwo wyobrażeń bardzo utrudnia przeprowadzenie dokładnego przydziału monet bez napisów do odpowiednich dzielnic i krajów. W skarbie radzanowskim niewielką część monet, pozbawionych napisów, przydzielono poszczególnym dzielnicom, a nawet konkretnym władcom, za panowania których były bite, w grupie polskiej omawianego skarbu, brakteaty takie są również znane — nr 43 (prawdopodobnie brakteat pomorski), bity za panowania Warcisława III (1219 — 1264), nr 11 brakteat mazowiecki, bity za panowania Konrada Mazowieckiego (1206 — 1247), nr 130 brakteat wielkopolski, bity za panowania Przemysława II (1277 — 1296).

Drugą, dużą grupę monet (100 szt.), tworzą brakteaty krzyżackie bez napisów. Dla większości z 19 typów, jakie wystąpiły w skarbie z Radzanowa czas wybicia określony został przez Waschńskiego na lata 1235 — 1290, zaś nr 157 i 167 na lata 1290 — 1410. Te ostatnie należą do najmłodszych w skarbie. Monety występujące tutaj przez tak długi i ciągły chronologicznie okres, są dla Mazowsza bardzo ważnym świadectwem nieprzerwanych i ożywionych kontaktów gospodarczych z państwem krzyżackim.

Trzecią grupę monet, a jednocześnie najcięższą wagowo w całym skarbie, stanowią brakteaty niemieckie. Monety te reprezentują wiele prowincji niemieckich, nieraz bardzo odległych od ziem polskich. Zespół tych monet jest najlepszym datownikiem dla skarbu z Radzanowa. Znalazło się tu dość dużo monet z napisami lecz w zdecydowanej większości występują brakteaty nieme. Brakteaty te na podstawie różnic (w technice wykonania, wielkości, ikonografii, wagi) są podstawą rozdzielenia ich na poszczególne prowincje niemieckie, miasta, opactwa itd. Znalazły się w Radzanowie monety bite w: Anhalt, Brandenburgii, Brunszwiku, Hildesheim, Fritzlar, Hersfeld, Hesji, Lubece, Magdeburgu, Meklemburgii, Miśni, Nordhausen, opactwie Quedlinburg, Pegau, Dolnej Saksonii, Turyngii.

Z olbrzymiej grupy monet niemieckich, największa liczba typów występuje wśród brakteatów brandenburskich. Są to monety celowo przepołowione oraz dość mocno zniszczone fragmenty, egzemplarzy całych jest niewiele. Chociaż w zespole tym udało się ustalić aż 40 typów brakteatów, to jednak ilość egzemplarzy, w każdym typie jest niewielka — maksymalnie 3 sztuki.

Brakteaty brandenburskie, których w skarbie z Radzanowa znalazło się 54 szt. (w tym 16 całych, 22 połowy, 16 fragmentów) datuje Bahrfeldt na II poł. XIII w. Monet tych nie można przydzielić określonym mennicom czy margrabiom, ponieważ w tym okresie panowało równocześnie kilku władców. Do brakteatów brandenburskich zaliczono także te, których wprawdzie nie znaleziono w pracy Bahrfeldta, ale stylem wiążą się ściśle z nimi. Są to prawdopodobnie nowe typy nie znane Bahrfeldtowi.

Monet anhalckich odkryto tutaj 9 typów o łącznej ilości 19 sztuk (w tym: 3 całe, 5 połówek, 2 fragmenty). Brakteaty te są bez napisów i bardzo zbliżone do monet brandenburskich co znacznie utrudniło ich klasyfikację.

Jako monety brunszwickie uznano — z pewnymi zastrzeżeniami brakteaty o zbliżonych danych metrologicznych i technicznych wykonania rysunku stempla.

Wszystkie brakteaty z Hildesheim są bite przez biskupów i tworzą zwarty zespół pod względem techniki stempla, wielkości, wagi, itd. Ogółem odkryto w Radzanowie 5 typów tych brakteatów (6 sztuk, brak całego egzemplarza). Monety te wykazują duże podobieństwo do brakteatów odkrytych w Klein Freden, które są datowane przez Bahrfeldta na czasy biskupa Henryka I (1247 — 1257) i jego bezpośrednich następców.

Ciekawie na tle całości znalezionych w Radzanowie monet niemieckich przedstawia się zniszczona połowa brakteatu z Fritzlar. Jest to brakteat biskupi, którego czas wybicia określony został przez Hävernicka na około 1230 rok.

Podobnie należałoby datować brakteat biskupi bity w Hersfeld, gdyż wykazuje on duże podobieństwo z brakteatami określonymi przez Hävernicka na bite ok. I poł. XIII w. Monety Fritzlar i Hersfeld na skutek swej wczesnej daty powstania — jak się wydaje — musiały pomału wychodzić z obiegu i tym można by tłumaczyć ich małą liczbę w skarbie oraz ich zły stan zachowania.

Dwa fragmenty brakteatów heskich stwarzają pewną trudność w ich datowaniu. Monety te są dość mocno zniszczone i udało się tylko ustalić, że odpowiadają brakteatowi określonemu przez Hävernicka jako heski, a datowanemu na II poł. XIII w.

W skarbie radzanowskim znalazły się 3 brakteaty bite w Lubece, nr 229, 230. Nr 230 zaliczono do brakteatów bitych w Lubece na podstawie podobieństwa przedstawionej głowy do nr. 229 (jest ona niemal identyczna, różni się tylko wielkością, jest ona nieco mniejsza). Ponadto brakteaty te mają większą średnicę od nr. 229 i mają otok perełkowy, którego tam brak.

Najbardziej zwartą chronologicznie grupę tworzą brakteaty Magdeburgii. Wszystkie brakteaty należą do arcybiskupów i były bite począwszy od arcybiskupa Albrechta (1205 — 1232) i jego bezpośrednich następców, do czasów arcybiskupa Rudolfa (1254 — 1260). W sumie znaleziono ich tutaj 16 sztuk. W przeważającej liczbie są to połowy i ćwierci monet umyślnie dzielonych. Interesujące, że najliczniej w tym zespole reprezentowane są brakteaty arcybiskupa Willebranda (1235 — 1254), znaleziono ich 10 sztuk.

Wśród monet niemieckich określonych dużą grupę stanowią monety meklemburskie — znaleziono tu 33 sztuki należące do 2 typów. Brakteaty meklemburskie, takie jak nr 244 zostały wydatowane przez Mikołajczyka na lata 1220 — 1240. Brakteaty nr 245, jak wydaje się, można uznać za meklemburskie. Wprawdzie rysunek głowy jest nieco inny, o większej ilości szczegółów, ale ogólnie sprawia wrażenie, że jeden z omawianych typów — nr 244 lub 245 musiał być wzorem dla drugiego.

W skarbie z Radzanowa znaleziono trzy brakteaty miśnieńskie, z których każdy reprezentuje odrębny typ. Bardzo charakterystyczne jest współwystępowanie obok siebie brakteatów bitych w tym samym miejscu, w zdecydowanie odmiennym stylu. Brakteaty nr 247 i 248 należą do jednego typu i są zbliżone do brakteatów z Borne datowanych przez Bahrfeldta na I poł. XIII w. Zaś nr 246 reprezentuje styl określony przez Gumowskiego jako geometryczny i zdecydowanie różni się od dwóch pozostałych. Które z tych monet były bite wcześniej i przez którego władcę, trudno stwierdzić. Ich ilość w skarbie i stan zachowania mogłyby sugerować wcześniejszą datę wybicia.

Trzy brakteaty (w tym: 1 połowa i 2 fragmenty) należące do dwóch typów monet z Nordhausen były prawdopodobnie bite około poł. XIII w.

Zespół monet należących do opactwa Quedlinburg jest reprezentowany przez 4 typy monet w ilości 6 sztuk — wszystkie zniszczone. Wiele wątpliwości budzi chronologia tych brakteatów. Wprawdzie znalazł się jeden egzemplarz nr 252, który Hävernick datuje na I poł. XIII w. i tak też należałoby datować podobny do niego nr 253 stanowiący najprawdopodobniej jego odmianę. Z kolei nr 254 jest bardzo podobny do brakteatów z II poł. XIII w. Zły stan zachowania tych monet mógł być spowodowany długim okresem ich obiegu.

Z Pegau pochodzą trzy brakteaty (2 ćwierci i połowa), z których każdy jest opatrzony napisem. Reprezentują one trzy różne typy monet opactwa Pegau i każdy z nich jest przykładem umyślnego ich dzielenia. Tutaj znajduje się najstarsza moneta całego skarbu radzanowskiego, a jest nią brakteat nr 255, zaliczony przez Gumowskiego do emisji opata Zygryda von Rekin (1185—1224).

Monety Dolnej Saksoni ze skarbu z Radzanowa — to cały dobrze zachowany brakteat i 1 bardzo drobny fragment — są tego samego typu. Według Gumowskiego brakteaty te były wybite prawdopodobnie przez biskupa Iso (1205—1231) w miejscowości Verden nad Wezerą.

Dysponując już przykładami innych monet wybitych w tak wczesnym okresie oraz ich stanem zachowania, należałoby się zastanowić czy nie przesunąć daty ich wybicia bardziej w głąb XIII w. Tym samym potwierdzilibyśmy sugestię Gumowskiego, że monety takie mogły być bite dopiero za panowania następców biskupa Iso.

Monety turyngskie stanowią w tym skarbie niezwykle trudny materiał badawczy. Trudność ta wiąże się przede wszystkim z ich bardzo złym stanem zachowania. Wiele z nich jest bardzo mocno zniszczonych, nie do rozpoznania, te zaś, na których można coś rozpoznać, są w przeważającej części uszkodzone, połamane, poskładane w kilkoro itd. Znalazło się tutaj sporo przykładów umyślnego dzielenia monet. Udało nam się opisać tylko 13 typów o ogólnej liczbie 26 sztuk. Poza nimi znalazły się brakteaty, u których niestety, nie sposób stwierdzić, jakie atrybuty trzymają przedstawione na nich postacie. Wiadomo jest, że brakteaty turyngskie przez bardzo długi okres czasu kursowały po Polsce i dlatego licznie spotykane są w naszych skarbach XIII-wiecznych, najczęściej w bardzo złym stanie zachowania.

Monety czeskie i morawskie tworzą czwartą, zwartą grupę. Tutaj znaleziono jedyny denar odkryty w całym skarbie z Radzanowa. Spośród tych monet zostało wydzielone 8 odrębnych typów, zawierających ogółem 19 egzemplarzy, w tym: 4 typy (9 sztuk) określone przez Fiałę jako brakteaty Otokara II (1248—1278). W tym jedynym, występującym

w całym skarbie denarze, tylko awers odpowiada monetom tego władcy, choć zniszczony rewers tej monety bardzo utrudnia dokładne ustalenie jego metryki. Ciekawym jest fakt, że odkryto tu także brakteat bity za czasów Wacława II (1278 — 1305).

Jedyny reprezentant monet węgierskich, to fragment brakteatu króla Beli IV (1225 — 1270). Metryka tego brakteatu nie budzi żadnych wątpliwości: jest on opatrzony napisem i przez uczonych węgierskich, Rethego i Probszta, zakwalifikowany do monet bitych przez króla Belę IV*.

Pozostałe brakteaty umieszczone w grupie monet nieokreślonych można tylko orientacyjnie umieścić w czasie, bez zaliczenia ich do określonych władców, przez których mogły być bite. Motywy na nich używane nie są jeszcze znane w numizmatyce, a jedynie spotyka się ich odmiany. Ponieważ pewne wyobrażenia, jak wcześniej wspomniano, są bardzo popularne w wielu miejscach jednocześnie należy bardzo ostrożnie postępować z rozdziałem tych monet na poszczególne mennice i władców. Sprawę określenia ich dokładnej proveniencji jest trudna i dyskusyjna. Dla przykładu: nr 293 przedstawia najprawdopodobniej ukoronowaną kure lub koguta, a motywy te znane są ze Śląska i Saksonii. Kogut występuje w herbie Oławy na Śląsku, a w herbie Henenbergu w Saksonii znajduje się natomiast kura na wzgórzu. Za śląskim pochodzeniem tego brakteatu może przemawiać fakt, że motyw ten został powtórzony na kwartniku wybitym w Oławie (Frg. MS. 162).

W powyższym skarbie znalazły się również 3 krążki srebrne, wszystkie tej samej wielkości i podobnej wagi, bardzo starannie przygotowane do odcisnięcia na nich stempla monety. W jaki sposób krążki te znalazły się w skarbie radzanowskim? Nasuwa się przypuszczenie, że być może pełniły one już wtedy rolę pieniądza.

Obecnie zajmujemy się próbą określenia daty ukrycia skarbu z Radzanowa. Charakteryzując poszczególne grupy monet, ustaliliśmy, że najstarszą monetą skarbu jest brakteat nr 255 bity w Pegau za czasów opata Zygryda von Rekkina (1185 — 1224), najmłodszymi z kolei są brakteaty nr 157 i 167, datowane przez Waschinskiego na lata 1290 — 1410.

W ustaleniu metryki omawianego skarbu może pomóc nam również znaleziony tutaj brakteat Władysława Łokietka, którego data wybitcia określona jest na lata 1296 — 1300 (nr 93), a także brakteat wybity za panowania Wacława II (1278 — 1305) — nr 276. Skarb ten nie mógł być zatem ukryty przed 1296 rokiem, o czym świadczy brakteat Władysława Łokietka — nr 93. Także brakteaty krzyżackie nr 157 i 167, których znaleziono w tym zespole 3 sztuki sugerują na 90 lat XIII w. datę zakopania tych monet. Wprawdzie Waschinski dość umownie emisję brakteatów

* patrz strona 47, nr 292

tych monet. Wprawdzie Waschinski dość umownie emisję brakteatów nr 157 i 167 przesuwa aż do 1410 r., ale wydaje się bardziej trafnym monety te uznać jeszcze za XIII-wieczne o czym świadczy zarówno ich stan zachowania, jak i stosunkowo mała ich liczba w tym zespole monet. Biorąc pod uwagę te wszystkie fakty, skarb z Radzanowa został ukryty w ostatnich latach XIII w.